

T.C.
KADIR HAS ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANA BİLİM DALI

TÜRKİYE'DE TEKSTİL PİYASASI VE DÜNYADAKİ YERİ

(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

Hazırlayan
Hakan Fatih GEMCİ

DANISMAN
Prof. Dr. Mehmet Hanifi ASLAN

İSTANBUL - 2007

İÇİNDEKİLER

SAYFA

GİRİŞ

BÖLÜM 1

TÜRKİYE' DE TEKSTİL SEKTÖRÜNÜN GELİŞİMİ 1

1.1	TÜRKİYE' DE TEKSTİL SEKTÖRÜNÜN TARİHÇESİ	1
1.1.1.	Cumhuriyet Öncesi	1
1.1.2.	Cumhuriyet Sonrası	5
1.2	TÜRK TEKSTİL SEKTÖRÜNÜN DURUMU	9
1.2.1.	Yünlü Sektörü	9
1.2.2.	Tekstil Terbiye Sektörü	10
1.2.3.	Pamuklu Sektörü	12
1.2.4.	Keten- Kendir- Jut Sektörü	13
1.2.5.	Suni Sentetik Sektörü	14
1.2.6.	Hazır Giyim Sektörü	15
1.3.	TÜRK TEKSTİL SEKTÖRÜNÜN GELECEĞİ	16

BÖLÜM 2

TEKSTİL SEKTÖRÜNDE MARKALAŞMA 21

2.1.	TEKSTİL SEKTÖRÜNDE BELLİ BAŞLI MARKALAR	21
2.2.	MARKA KAVRAMININ ÖNEMİ	23
2.3.	MARKA SEÇİMİNİ ETKİLEYEN FAKTÖRLER	26

BÖLÜM 3

ASYA KRİZİ, TEKSTİL SEKTÖRÜ VE TÜRKİYE 28

3.1.	KRİZ ÖNCESİNDE TEKSTİL SEKTÖRÜ	28
3.2.	KRİZİ BAŞLATAN NEDENLER VE KRİZ	35
3.3.	ASYA KRİZİ VE DOĞRUDAN YABANCI YATIRIMLAR	41
3.4.	KRİZ SONRASINDAKİ GELİŞMELER VE BEKLENTİLER	42

BÖLÜM 4

ASYA KRİZİ VE TÜRK EKONOMİSİ ÜZERİNE ETKİLERİ 49

4.1. ASYA KRİZİNİN SEKTÖREL ETKİLERİ	52
4.1.1. Türkiye’ de Tekstil Sektörünün Genel Görünümü	53
4.1.2. Tekstil Sektöründeki Krizin Nedenleri	55
4.2. BANKA KREDİLERİ VE TEKSTİL SEKTÖRÜ	58
4.3. TEKSTİL SEKTÖRÜNDE FON KULLANMA MALİYETLERİ	59
4.4. TEKSTİL DÜNYASINDAKİ GELİŞMELER	60
4.5. TÜRK TEKSTİL SANAYİNİN GELECEĞİ VE ALINMASI GEREKEN ÖNLEMLER	64

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

EK: İNGİLTERE KOT PANTOLUN PİYASASI HAKKINDA BİR ANKET

KAYNAKLAR

GİRİŞ

Türkiye’ de Tekstil Piyasası ve Dünyadaki Yeri başlıklı hazırlamış olduğum tezimde öncelikle ülkemizde ihracatında lokomotif olan ve bir çok sektörün de büyümesine yardımcı olan tekstil piyasasını işlemek istedim. Tabii ki ülkemizde bir çok başı çeken sektör var ama dünyada olduğu gibi ülkemizde de tekstil sektörünün istihdamı ve ülkemize kazandırdığı itibar çok önemli bir yer tutmaktadır. Özellikle doğu bölgelerimizde Kahramanmaraş, Gaziantep, Malatya, Adana gibi şehirlerimiz yapılan tekstil yatırımları sayesinde ciddi bir nüfus çoğalması yaşamış bu da tekstil sektöründe olan istihdam açığını azaltmıştır. Yapılan bu yatırımlar sayesinde ve kullanılan yeni teknolojilerle birlikte kalifiye eleman yetişmesine de büyük katkı sağlamıştır.

Burada bizim ülkemiz açısından tekstil sektörünün önceliklerine bakarak Cumhuriyet öncesinden araştırmalarımı başlayarak, Cumhuriyet sonrası ve özellikle son 15 yıl içinde ülkemiz ve dünya tekstil piyasasını ele aldım. Bu sektör kendi içinde de belli ana kollara ayrılmaktadır. Yine bu ana başlıkları da tek tek inceleme ihtiyacı duyarak başlıklar halinde inceledim. Çünkü tekstil sektörünü tek bir başlık altında incelemek bize yanlış sonuçlara ulaşmamızı sağlayabilirdi.

Bunun yanında ülkemiz ve özellikle dünyada ortaya çıkan diğer bir etken olan ve bu etkeni en iyi kullanan ve pazarlayan yabancı firmaların sahip olduğu markalaşma konusunu tezimizde incelemek istedim. Çünkü tekstil sektöründe geçmişten günümüze bir çok yerli ve yabancı firma markalaşmayı gerçekleştirebilmiş ve kısa sürede bünyesine yeni ve çok çeşit katarak büyümelerini gerçekleştirebilmiştir.

Bunların yanında tabii ki dünya genelinde çok büyük bir pazara sahip olan tekstil piyasasında meydana gelen krizleri sebep ve sonuç açısından inceleme fırsatı buldum ve detaylı olarak hepsini tezimde işledim.

Tabii ki piyasada dolaşımda olan çok ciddi bir para sirkülasyonu mevcuttur. Bunu çok etkili bir şekilde değerlendiren ve daha önceden güçlü sermayeye sahip olan yerli ve uluslar arası firmalar bu sektörde ilk başlarda yerlerini almış ve markalaşma süreçlerinde de başı çekerek dünya üzerinde bu sektörün öncü kuruluşları haline gelmişlerdir.

Bütün bu saymış olduğum nedenlerin yanında tabii ki tekstil sektörü gibi dünya üzerinde çok büyük bir pazara sahip olan bir piyasanın incelenmesi gereken daha çok alt sektörleri ve konuları vardır. Ama ben ana hatları ile ve sektörü büyük etkileri ile yönlendiren ve çalıştıran başlıkları konu aldım. Çalışmalarında üniversitelerde daha önce yapılan çalışmaları kendime kaynak edindim. Kütüphanelerde olan bir çok kitaptan faydalandım. Çok büyük bir arşiv geçmişi olan tekstil piyasasında tabii ki bütün kaynakları inceleme şansım olmadı ama özenle işlemiş olduğum konuda önde olan kaynakları kullandım.

Günümüzde çok yaygın olan ve bizim de artık araştırmalarımızı kolaylaştıran internet kaynaklarını da tezimde yer verdim.

Son olarak da benim bu tezimi hazırlamamda bana yardımcı olan tez danışmanı hocam Sn. Prof. Dr. Mehmet Hanifi Aslan beye çok teşekkür ederim.

BÖLÜM 1

TÜRKİYE'DE TEKSTİL SEKTÖRÜNÜN GELİŞİMİ

1.1.TÜRKİYE'DE TEKSTİL SEKTÖRÜNÜN TARİHÇESİ

1.1.1.CUMHURİYET ÖNCESİ

Sanayide seri üretim ve verim artışları buhar makinesinin üretim sürecine sokulması, yani Sanayim devrimiyle olmuştur. Bu olay ilk kez İngiltere'de meydana gelmiş ve tamamlanmış buradan öteki ülkelere yayılmıştı. Önceki üretim biçimindeki bir işçinin günlerce çalışarak üretebildiğini, yeni teknolojinin bir iki saatte yapabilmesi yeni bir dünya görüşü yaratmış, yani bu teknoloji kendi felsefesini de birlikte getirmiştir. Bu yeni teknolojiye eskisi dayanamamış ve çökmüştür. Seri üretimin ve bu üretimin girebildiği ülkelerdeki eski teknoloji de kısa surede ortadan kalkmıştır.

Seri üretim timeline dayalı yeni sanayii mallarının girebileceği ülkelere biri de Osmanlı İmparatorluğu olmuştur. Çünkü İmparatorluk bilindiği gibi, Batı ülkelerinde, bu arada İngiltere ve Fransa'ya ekonomik alanda yüzyıllar önce bazı ödünler vermiştir. Bu arada özellikle İngiltere'nin endüstriyel üretim teknolojisi değişmiş ve üretim maliyetleri çok düşmüş olduğundan Osmanlı İmparatorluğu'na %3 gümrük vergisi ile pamuklular çok kolay girerek eski teknoloji ile kolayca rekabet edebildiğinden yerli üretimi güç duruma sokmaya başlamıştır. Ayrıca, yerli üreticiler belirli

illerde üretilen malları öteki illerde satmak istedikleri takdirde, yabancı malların ülke sınırlarından geçerken ödedikleri gümrük vergisinin çok üstünde resim ödediklerini belirtmek gerekir.

Bu uygulama batıda sanayii devriminin yapılmış olduğu alt kollarda, yani önce pamukluğa olmuştur. Böylece İngiltere'nin yeni üretim teknolojisi, Osmanlı İmparatorluğu'nda önce pamuklu sanayiini çökertmiştir. Osmanlı imparatorluğu her ne kadar kapalı bir ekonomik düzen içinde bulunmuşsa da, ülke içinde öteki bölgeler ve ülke dışı satım için üretim yapabilecek atölye aşamasına erişmiş işletmelere de sahip olmuştur. Ancak bunların üretim teknolojisi kol gücüne dayalı olarak kalmıştır. İşte pamuklu sanayiinde de kol gücüne dayalı bu pazara yönelik işletmeler İstanbul'da, Balkanlar'da, Bursa, Halep, Sam, Diyarbakır, Urfa ve K.Maraş gibi çeşitli yerlerde gelişmiştir. Yeni teknolojiye dayalı İngiliz pamukluları daha önce üretim durumunda olmalarına rağmen Osmanlı İmparatorluğu'na biraz gecikmiş olarak gelmeye başlamıştır. Hatta bu yeni teknolojinin uygulamaya konulduğu yıllarda Osmanlı İmparatorluğu batıya dış satımda bulunmuştur. Nitekim 1798'lerde Fransa'ya 2.3 milyon liralık pamuklu satılmıştır. Musul, Mardin, Diyarbakır, Urfa ve G.Antep'ten sürekli olarak pamuk ipliği ve pamuklu ihraç edilmiştir. Teselya'da Ambelekya kasabasında kurulu 24 boyahane her yıl her biri 200 kg lik 2500 pamuk ipliği boyamakta ve bunlar Viyana, Budapeşte, Leipzig, Dresden ve Avrupa'nın öteki kentlerine ihraç edilmiştir. Böylece Osmanlı İmparatorluğu sınırlarında eski teknolojiye dayalı oldukça önemli düzeyde bir pamuklu sanayii kurulmuş, ancak yukarıda belirttiğimiz koşulların varlığı ile özellikle N.Bonart'ın ``Blocus Continental`` i sona erip kendisi yenilince İngiliz pamukluları hızla yayılmaya ve bu arada Osmanlı İmparatorluğu sınırlarına

girmeye başlamıştır. Bu durum, yerli üretimden elde edilen kari yarıya, hatta üçte bire indirmiş, işçiler her gün iş bulabilmeleri uğruna, ancak ekmek parasına çalışmaya razı göstermişlerdir.

Burada bir noktayı belirtmek gerekir. Bu yerli sanayiinin çöküşü karşısında hiç bir tepki gösterilmemiş midir? Böyle olması, yani bu olaylara hiç bir tepki gösterilmemesi eşyanın tabiatına aykırı olsa gerektir. Ancak Osmanlı İmparatorluğu`nda bu tepkiyi, çıkarlarına uygun olmakla birlikte zayıf durumda olduğu için, eski üretim biçimini içinde olan üreticiler gösterememiştir. Gösterse bile, yeni yöntemleri kullanmadıkça, varolan koşullar altında basarili olamayacakları açıktır. Karın tokluğuna çalışma durumuna geldikleri belirtilen işçilerin de bu duruma tepkilerini basarili olması düşünülemez. Çünkü bunlar sayısal olarak çok sinirli, örgütsüz ve güçsüzdürler. Bunların dışında yönetim, yani devlet kalmaktadır. Bazı düşünürlerin tersine kanımızca devletin yeni kurumsal gerekleri karşılamak amacı ile, batıdan mal dış alümine rağmen, yeni teknolojiye dayalı İngiliz pamuklusunun yerli sanayii çökertmesi karşısında bazı tepkiler olmuştur. Hatta bu tepkide rasyonel bazı yönler de bulunmuştur. Bunun en önemli yani, yönetimin ordunun gereksinimlerini karşılamak üzere 1827`lerden sonar bazı ekonomik birimler kurma girişiminde bulunmuş olmasıdır. Bu girişimler yeni teknolojiye yeni seri üretime dayalı, fabrika temeline göre kurulmak istenmiştir. Bunlardan ilki 1827`de İstanbul Eyüp`de Taslık Burnu` da Sultan Sarayı denilen yerde on beş çarklık bir iplikhane kurma girişimidir. Her çarkın günde on beş okka kadar pamuk ipliği ürettiği bildirilmektedir. İkinci girişim, yine Eyüp`de Defterdar iskelesinde 1834`de Fes hane Fabrikasının kurulmasıdır. Makinelerinin dışardan getirilmesi düşünülen bu fabrika, ordunun fes gereksinimini gidermek için, kumaş

üretmek amacı ile kurulmuştur. Daha sonra da yine aynı amaçla, yani ordunun gereksinimini karşılamak amacı ile İzmit` de Basma ne ve İslimye`de sayak fabrikaları, Zeytinburnu` nda bir dokuma fabrikası kurulmuştur.

Bununla birlikte yeni teknolojiye dayalı bu girişimlerin amacı, değinildiği gibi, modernleştirilmek istenen ordunun gereksinimlerini karşılamaktır. Ayrıca, bunun arkasından, zaten batı mallarının yukarıda değindiğimiz ülke topraklarına rahatça girip dolaşabilme olanaklarını perçinleyen ve daha da genişletip güvence altına alan 1838 tarihli ``Osmanlı-İngiliz Ticaret Antlaşması`` imzalanmıştır. Bu antlaşma daha sonra öteki ülkeler için de bir örnek olmuş ve onlarla da yapılmış, İmparatorluk gerek bununla, gerek Tanzimat`in iktisadi ilkeleri ile hep kapitalist ekonominin ilkelerine açılmaya yönelmiş veya egemen ülkelere açık Pazar olmaya zorlanmıştır. Ülke içinde üretilen malların yer değiştirirken çeşitli adlarla ödenen rüsumların kaldırılacağı bildirilirken, daha önce de belirttiğimiz gibi, bu rüsumun % 12, hatta başka bir kaynağa göre mal değerinin % 50 sini oluşturduğu yıllar 1847 yıllarıdır. Oysa dışardan gelen mal % 5 gümrük vergisi ödeyince ülkenin en uç kösesine kadar serbestçe gidebilmiştir. Sanayileşmeyle ilgili olarak bu olumsuz gelişmelere rağmen, bundan sonra da bazı önlemler üzerinde durulmuştur. Bir kere, yukarıda belirttiğimiz devletin girişimi ile kurulan fabrikanın üretime devam ettikleri anlaşılmaktadır. Hatta bunların 1856` da ``Paris Sergisi`` ne katılarak üretimlerini sergiledikleri belirtilmiştir. Bunlardan ``İzmit fabrikası çuha ve askeri elbiseler İstanbul feshane fabrikası çuha, fes, kravat, Zeytinburnu fabrikası pamuk bezi, kaliokt, emprimeler, alaca bez, pamuk, yün ve fildi koz, çoraplar, hereke fabrikası kadife, sam usulü çiçekli ipek kumaşlar, saten

taftalar, gazlar, kurdeleler, Beykoz teçhizatı askeriye fabrikası askeri kundurular, çizmeler, palaskalar, fisekliler vs. , Beykoz` da ince koy fabrikası porselen cam, fincanlar vs. `` mallar sergilenmiştir. Batı mallarının önemli tüketim merkezlerine bol miktarda girmiş olduğu halde, bu durum çok ilginç gözükmemektedir. Fakat ordunu gereksinimlerini karşılamak üzere kurulmuş bu fabrikalar, herhalde kapalı bir ekonomik bir sistem içinde buldukları için çalışmalarını sürdürebilmişlerdir. Sonra batı sanayii mallarına karşı Abdülaziz` in cülusundan sonra sanayi kurmak için bazı önlemler üzerinde durduğu belirtilmiştir. Bu amaçla farklı tarihlerde olmak üzere iki ``Islahi Sanayii Komisyonu`` oluşturulmuştur.¹

1.1.2. CUMHURİYET SONRASI

1923 İzmir İktisat Kongresinde alınan kararlar Türkiye` de tekstil sanayiinin gelişmesinde yardımcı olmuştur. Osmanlı İmparatorluğu`ndan kalan Feshane, Hereke ve Bakırköy fabrikalarının yönetimi 1925 yılında kurulan Sanayii ve Maden bankasına verilmiştir.

1933 yılında Sümerbank` in kurulması ile anılan bankaca işletilen fabrikaların yönetimi Sümerbank` a devredilmiştir.

1950 li yıllara kadar özel sektörün tekstil sanayiindeki işletmeleri oldukça küçük ölçeklidir. Ancak bu tarihten sonra alınan teşvik tedbirleri ile özel sektörün bu alandaki faaliyetleri gelişmeye başlamış ve özellikle Çukurova` da yeni işletmeler kurulmuştur.

---

¹ Nazif Kuyucuklu, *Türkiye İktisadi*, İstanbul: Filiz Kitabevi, 1993, ss. 381-385.

1952 yılında özel sektörün pamuklu dokuma üretimindeki payı % 38 e ulaşmış, 1953 yılında ise bu sektörün imalat hacmi, Sümerbank`in imalat hacmine ulaşmıştır.

Emek yoğun bir teknoloji sahip olması nedeniyle gelişmekte olan ülkeler için büyük bir önem taşıyan tekstil sanayii yatırımları planlı dönemde giderek artmaya başlamıştır.

1. ve 2. Plan dönemlerinde alınan tedbirler sonucu tekstil sanayiinde teşebbüslerin büyük işletmeler haline dönüşmesi hızlanmıştır.

Türkiye`de 2,3 ve 4. plan dönemlerinde önce pamuklu dokuma ve pamuk ipliği daha sonra yun ipliği ve yünlü dokumada atılan bu adımlar her iki alanda hazır eşya sanayiinin hızla gelişmesine yol açmıştır.

Özellikle 3. Plan döneminde gerçekleştirilen yatırımlar sonucu, suni, sentetik ve ipekli ipliği ile suni, sentetik ve ipekli dokuma, sanayiinde önemli gelişmeler olmuştur. Gene bu plan döneminde ihracat imkanlarının artması sonucu konfeksiyon mamulleri, hazır giyim ve hazır eşya üretiminin de önemli ölçüde ilerlemeler kaydedilmiştir.

4. Plan döneminde ise özellikle el dokuması hali ile örme eşya ve hazır giyiminde önemli gelişmeler olmuştur.

Bütün bu gelişmeler sonucu, gerek pamuk ipliği ve pamuklu dokumada gerekse yun ipliği ve yünlü dokumada Türkiye, komşuları ve

A.T. ülkeleri ile rahatça rekabet edebilecek düzeye gelmiştir. Ayrıca son yıllarda büyük gelişme gösteren hazır giyim ve hazır eşyada Türkiye diğer ülkelerle rekabet edebilecek bir seviyeye ulaşmıştır. Son yıllarda dış ticarete tekstil sanayiinin genişlemesi de yukardaki da belirtilen hususları doğrulamaktadır.²

Tekstil, Türkiye`de geleneği olan bir sektör olma özelliği taşımaktadır.

1838 Ticaret Antlaşması ile birlikte o dönemin dünya egemenliğini elinde bulunduran İngiltere`nin yıkıcı rekabeti ile el tezgahından makine ile üretime geçme imkanı bulamayarak dış dinamiklerin güdümüne girdiyse de dokumacılık, Osmanlı`nin, devamında da Türkiye`nin en iddialı sektörlerinden biri olmaya sürdürmüştür. Pamuğu, yünü ile hammadde avantajı, bol ve ucuz işgücü ile tekstil sektörü, Türkiye`nin her dönem uluslararası arenadaki en avantajlı sektörü olmuştur. 1950 sonrasında da dünya Bankası basta olmak üzere uluslararası is bölümünde rol dağıtılan kurumların tavsiye ettiği sektörlerin basında gelmiştir. 1980 öncesinde de ithal ikameci birikim modelinden, dışa açılmaya çevrilirken, uzmanlaşmaya gidilmesi devamlı suretle vurgulanmış ve sonunda Türkiye tekstile yönelmiş basılıca ülkeler arasına girmiştir. Günümüzde tekstil önemli derecede istihdam sağlayan bir sektör olma özelliği göstermekte, yatırımlar ağırlıklı olarak tekstile yönelmektedir.

Türkiye Cumhuriyeti`nin kuruluş yılları olan 1920`lerden 1950`lere kadar Türkiye`nin tekstil sanayiinde devletin hakimiyeti bulunuyordu. 1950`lerde sentetik elyaf üretimi başlayıncaya kadar tekstil üretimi pamuğa

---

² DPT, *Dünyada ve Türkiye`de Tekstil Sanayii*, DPT, Ankara, Temmuz 1985, s. ``145``

dayalı bir görünüm veriyordu. özel sektör 1960` larda pamuk ipliği üretimi ile sanayiye ilk adımını attı. Daha sonra 1970` lerde sentetik iplik üretmeye başladı. Cumhuriyet`in ilk 30 yılında ülke sadece elyaf ihracatı yaparken, iplik, kumaş ve giyim eşyası ithalatı yapmaktaydı. Daha sonra 1950` lerden itibaren tekstil ürünleri ve 1970` lerde ise giyim eşyası ihracatına başladı. Ucuz işçilik yanında düşük hammadde maliyetinden yaralanan ve devlet teşvikleriyle desteklenen sanayii hızla gelişti. Bu gelişmenin sonucu 1980` lerde ve 1990` ların başlarında ihracatta büyük gelişmeler sağlandı. Tekstil sanayiinin ihracatı 1980` deki 602 milyon dolardan 1995` de 2 milyar 130 milyon dolara yükseldi.

Türkiye dünyada 6. büyük pamuk üreticisi durumundadır. 1995-96 sezonunda dünya pamuk üretimi içinde ülkemizin payı % 4, pamuk ipliği üretiminde ise % 5 tir. Pamuk ihracatımız da 1994-95 sezonunda 200bin ton pamuk ipliği ihracatımız ise 80 bin ton civarındadır. Pamuklu dokuma üretimimiz 1.200 milyar metre olup yaklaşık 190 milyon metre ihracat söz konusudur. dünya yun ve yun ipliği üretimi içinde Türkiye` nin payı 1993 yılı itibari ile yaklaşık % 2.5` tur. dünya yapay elyaf ve iplik üretimi 12 milyon ton civarında olup Türkiye` nin payı %1.8 civarındadır. Yapay lif, iplik ve kumaş toplam ihracatımız 50 bin ton, ipek elyaf, iplik ve kumaş ihracatımız ise 1995 yılı rakamı ile 70.7 bin tondur.

Türk tekstil sanayii; düşük işçilik maliyeti, kalifiye işgücü, güçlü konfeksiyon sanayii ile yeterli miktarda yerli pamuk mahsulü ve hızla gelişmekte olan sentetik sektöründen yararlanmaktadır. Ülkenin coğrafi konumu navlun giderleri ve teslim süreleri bakımından da Uzak Doğu` da ki rakipleri önünde ona ilave bir avantaj vermektedir. Ancak, tekstil sanayii

gereğinden fazla kıymetlendirilmiş TL ile dokuma sektöründeki yatırım yetersizliğinden zarar görmüştür.³

1.2. TÜRK TEKSTİL SEKTÖRÜNÜN DURUMU

1.2.1. YÜNLÜ SEKTÖRÜ

Yünlü sektörü 3 ana bölümden oluşmaktadır. Bunlar; hammadde, iplik ve kumaştır. Ayrıca üretim sistemi açısından da 3 bölümde incelenir. Kamgarn, strayhgarn ve yarı kamgarn üretim sistemleridir.

Yünlü sektöründe en iyi durumda olan ülkeler, Çin, Avustralya, Türkiye, Yeni Zelanda ve Hindistan` dir. dünyada en fazla yunun üretildiği Avustralya` day un üretimi her geçen gün düşüş göstermektedir. Yine aynı şekilde bu olumsuz gelişmeler Yeni Zelanda` da yaşanmaktadır. Bununla bağlantılı olarak ve dünyada ki üretime paralel olarak, Türkiye` de yun üretiminde talebi karşılayacak düzeyde bir artış söz konusu olmamıştır. üretim ve talep arasında ki fark yıllar itibari ile giderek açılmıştır. Çin yünlü sektöründe iyi bir artış göstermiştir. Çin` in, yünlü sektöründe iyi bir duruma gelmesinin en önemli sebebi; üretim proseslerindeki teknolojik gelişmelerin ve üretim bilgi becerisindeki hızlı ilerlemeler ile, ince mikronlu ürünlerin üretiliyor olmasından kaynaklanmaktadır.⁴

Yünlü sistemde, üretim hacminin yaklaşık 200 bin ton/yıl kapasite olduğu tahmin edilmektedir. 1995 yılı sonrasında, yünlü iplik sektörünün tüm alt birikimlerinin kapasite kullanım oranında düşüş görülmüştür.

³ SAFEL Ruhan, Tekstil ve Konfeksiyon Sektörü, T.VAKIFLAR BANKASI T.A.O., Sektör Araştırmaları serisi:12 , ANKARA 1998, s. `` 43-44``

⁴ <http://www.tekstilveren.org.tr/dergi/2004/agustos/iwto.html>

Bununla bağlantılı olarak; gerek 1990`li yıllar, gerekse 2000`li yıllarda yun iplik üretimi sürekli olarak talebin gerisinde kalmış, talebin üretimden daha hızlı artması ile birlikte fark son yıllarda daha da açılmıştır. 1996 yılından itibaren izlendiğinde, ihracatta istikrarlı bir artış, ithalatta ise dalgalı bir seyir söz konusudur. 2000-2004 döneminde ihracat istikrarlı bir şekilde artarken, 2003 ve 2004 yıllarında ithalatın da aynı trendini koruduğunu söyleyebiliriz.⁵

Yünlü sektörünün maliyet yapısı, kullanılan hammaddenin tipine, kalitesine ve satın alım şartlarına göre hammadde oranı +/- % 5 değişim göstermektedir. Kamgarn ve Strayhgarn kumaş maliyetine etki eden diğer giderler için de en önemli pay, % 15-18 ile işçilik-personel giderleridir.⁶

Türkiye`nin yünlü sektöründeki rakipleri, yüksek kaliteli ipliklerde İtalya, diğerlerinde Uzak Doğu, Orta Doğu ve Doğu Avrupa ülkeleridir.

Sektörün en önemli problemleri; enerji maliyetleri, finansman maliyetleri,hammadde fiyatı ve kalitesi, kalifiye eleman sıkıntısı, kapasite fazlalığı ve Uzakdoğu`dan yapılan kontrolsüz ithalattır.⁷

1.2.2. TEKSTİL TERBİYE SEKTÖRÜ

Büyük ölçüde pamuklu alanına yönelik tekstil terbiyesi yapan yaklaşık 400 firma bulunmakta olup bunların % 47`si entegre işletmelerden,

⁵ Aras, G.,2006 ``Avrupa Birliği ve Dünya Pazarlama Uyum Açısından Türk Tekstil ve Konfeksiyon Sektörünün Rekabet Yeteneği`` , Mart Matbaası , İstanbul, s. 77

⁶ Tekstil ve Hazır Giyim Sanayii Özel İhtisas Komisyonu Raporu DPT,2001 Ankara ,s.40

⁷ Tekstil ve Hazır Giyim Sanayii Özel İhtisas Komisyonu Raporu DPT,2001 Ankara ,s.41

% 37` si ise fason terbiye işletmelerinden oluşmaktadır. Pamuklu terbiye alanında makinelerin % 50` sinden fazlası beş yaşında, % 80` ninden fazlası ise on yaşından küçük yeni makinelerdir. yünlü terbiye sektöründe ise, makinelerin yaşı ortalama 15 olarak tahmin edilmektedir. Bu sektörde 5- 10 yaş arası makinelerin oranı % 50 civarındadır.⁸

Sektörde, 1999 yılı itibari ile pamuklu ağırlıklı kurulu kumaş boya kapasitesi 906 bin ton/yıl, örme kumaş kapasitesi 509 bin ton/yıl, elyaf-tops, iplik boyama kapasitesi 29 bin ton/yıl ve baskı kapasitesinin 304 bin ton/yıl olduğu tahmin edilmektedir. sektörde özellikle 1991 yılından sonra kurulan çok sayıda yeni işletme nedeni ile hızlı bir kapasite artışı görülmüştür. 1999 yılındaki kapasite 1992 yılına göre % 83 artış göstermiştir. Bununla birlikte, 1992 yılında sektörde % 82 olan kapasite kullanımı 1999 yılında % 62` ye düşmüştür. Kriz nedeni ile kapatılan işletmeler dikkate alınırca, düşüşün nedeni, kapasite kullanımı % 56` ya düşen fason üretimi yapan işletmelerde aranabilir.⁹

Terbiye sektöründe yünlü dokuma kumaş terbiye kapasitesinin 70 milyon metre/yıl olduğu tahmin edilmektedir. yünlü terbiye sektöründe kapasite kullanım oranı yaklaşık olarak % 75-80 dolayındadır. İşletmelerin önemli bir bölümü (% 30) , Çorlu, Çerkezköy, Lüleburgaz` da bulunmakta olup özellikle Trakya` da bulunan işletmeler prime kumaş ağırlıklıdır. Terbiye sektörüne genel olarak bakıldığında, işletmelerin yaklaşık %70` nin Marmara bölgesinde toplandığı görülmektedir.¹⁰

⁸ <http://kalkinma.org/belgeler/5/tekstil-hazirgiyim.pdf>

⁹ <http://kalkinma.org/belgeler/5/tekstil-hazirgiyim.pdf>

¹⁰ Tekstil ve Hazır Giyim Sanayii Özel İhtisas Komisyonu Raporu DPT,2001 Ankara ,s.52

Maliyet yapılarına bakıldığında da ; % 33` luk kısmi boya ve kimyasal maddeler, % 31` lik kısmi ise işçilik ve personel giderleri oluşturmaktadır. özellikle son yıllarda finansman ve enerji maliyetleri önemli artışlar göstermiştir, Türkiye` de KOBİ yapısında çok sayıda tekstil terbiye makine imalatçısı bulunmaktadır. sektörde 400` u büyük ölçekli, 600`u de küçük ölçekli olmak üzere bine yakın işletme bulunmaktadır. Sektör 50-60 bin kişiye istihdam sağlarken ülke ekonomisine de 2 milyar dolar (\$) lik katma değer sağlamaktadır. Bu firmaların fiyatları rekabet edilebilir olup, buna karşılık kalite sorunları bulunmaktadır. Taklit yolu ile üretim yapan bu işletmeler önümüzdeki yıllarda, sektörün kalite arttırıcı yatırımları sebebi ile güç durumda kalacaklardır. Bu nedenle, konularında istisnasız, AR-GE departmanlarına sahip güçlü KOBİ ler desteklenmelidir. Sektörün ihtiyacı olan modernizasyon ve yenileme yatırımları için yeterli miktarda, uzun vadeli ve düşük faizli kredi temin edilmelidir.¹¹

1.2.3. PAMUKLU SEKTÖRÜ

Eğirme veya başka yollar ile iplik haline sokulabilir her cins hammaddeden imal edilmiş olan, örülen veya bu sistemlerin dışında sadece elyafı birbirlerine değişik metotlarla tutturarak bir bütün meydana getirme yolu ile elde edilen her cins kumaş, triko, döşemelik hali ve benzeri ürünler dokuma olarak tanımlanır. Günümüzde herkes çeşitli biçimde dokuma mamulü olan her ürünü kullanmaktadır.¹²

¹¹ İnce, M.A. ``Tekstil Terbiye Sektörünün Çözüm Önerileri``,
<http://www.tekstilisveren.org.tr/dergi/agustos/sector.html>

¹² Şu Bizim Dökümler <http://www.evsiad.com/V2/Lang/Tr/Pg/PublishPage/Mla/2>

Pamuklu dokumada iki tur tezgah kullanılmaktadır. Bunlar mekikli ve mekiksiz tezgahlardır. Mekiksiz tezgahların üretim kapasitesi, mekikli tezgahlara göre daha iyidir. Mekiksiz dokuma tezgahları, gelişmiş ülkelerde bilgisayar kontrollüdür. Bu açıdan da, zaman ve is gücünden tasarruf sağlanmaktadır.

1.2.4. KETEN-KENDİR-JUT SEKTÖRÜ

Keten, kendir ve jut kısa ve uzun elyaf sistemlerinde kullanılan bitkisel elyaflardır. Keten elyafı, % 100 olarak ve çeşitli oranlarda viskon, polyester ve pamukla birlikte iplik haline getirilmektedir. En fazla uygulanan karışım ise keten-pamuk karışımıdır. Keten karışımları erkek ve bayan dış giyiminde kullanılmaktadır. Saf keten elyafın kalın cinsi; ip, sicim, kınnap yapımında, ince elyaf turu ise; dış giyim ve ev tekstili ürünlerinde kullanılmaktadır.¹³

Keten-kendir-jut sektöründe sınai maliyetin yaklaşık % 70` ini hammadde oluşturmaktadır. Ancak, kullanılan hammaddenin tipine, kalitesine ve satın alım şartlarına göre bu oran +/- % 3 değişim göstermektedir.¹⁴

Sektörün dış piyasada en önemli rakipleri; Bulgaristan, Romanya, Yugoslavya, Mısır ve Bangladeş` tir.

¹³ <http://kalkinma.org/belgeler/5/tekstil-hazirgiyim.pdf>

¹⁴ Tekstil ve Hazır Giyim Sanayii Özel İhtisas Komisyonu Raporu DPT,2001 Ankara ,s.60

Türkiye gerek keten, kendir, jut iplik dış ticaretinde, keten, kendir, jut dokuma dış ticaretinde net ithalatçı konumundadır. Bu nedenle ihtiyacı olan ürünlerin büyük bir kısmını dış pazardan sağlamak zorundadır.

1.2.5. SUNİ-SENTETİK SEKTÖRÜ

Suni-sentetik sektörü, suni-sentetik elyaf, suni-sentetik ve bunların karışımı iplik ve suni-sentetik kumaş üretiminden oluşmaktadır.

Türkiye` de suni-sentetik liflerinin üretimi rejenere selülozun üretildiği tarihe dayanmaktadır. Günümüze kadar gecen surede Türkiye` nin suni-sentetik elyaf teknolojisi, dünya teknolojisini yakalamış ve ilerleyen yıllarda büyük bir kapasite artışı yapmıştır. Kapasite artısının sağlanmasına rağmen sektörde genellikle talep üretim seviyesinin üzerindedir. Akrilik elyaf, poliamid elyaf, polyester elyaf ve polipropilen elyaftan oluşan toplam elyaf üretimi yıllar itibari ile artış göstermekle birlikte talep üretim artışının üzerinde gerçekleşmiştir.

90` li yılların özellikle ikinci yarısında dünya suni-sentetik elyaf piyasalarında durgunluk görülmektedir. Türkiye` ye bakıldığında suni-sentetik elyaf sektöründe, üretimde olduğu gibi ithalat ve ihracat düzeyinde de yıllar itibari ile önemli farklılıklar vardır. Sektörde, ihracatta ve dış pazarlamada ki gelişmelerin etkisi ile miktar, değer ve birim fiyat olarak önemli dalgalanmalar görülmektedir.¹⁵

---

¹⁵ Aras, G.,2006 ``Avrupa Birliği ve Dünya Pazarlama Uyum Açısından Türk Tekstil ve Konfeksiyon Sektörünün Rekabet Yeteneği``, Mart Matbaası , İstanbul, s. 75-76

Suni-sentetik iplik sektöründe üretim polyester ve flament ağırlıklıdır. Bunun ardından naylon ve viskon iplik ağırlıklı olarak üretimi yapılan diğer ürünlerdir.

1.2.6. HAZIR GİYİM SEKTÖRÜ

1980 yılından itibaren büyük bir gelişme kaydeden konfeksiyon sektörümüz, ülke ekonomisine en fazla katkısı olan sektör konumunda olmuştur. Genelde 15- 35 kişilik çalışma kapasitesine sahip olan bu is kolunda emek-yoğun bir özellik söz konusudur. Teknolojik yatırımlar bu sektör kolunda pek fazla yoktur. Konfeksiyon sektörü, daha çok ihracata yönelik olarak faaliyetlerini sürdürmektedir. Tekstil sektöründe, ihracatın en büyük kısmını konfeksiyon sektörü karşılamaktadır.

Hazır giyim sektörü, gerek ihracattaki yüksek pay ile gerekse Türkiye ekonomisine sağladığı katma değer ile ülkede önemli bir yere sahiptir. Bütün gelişmekte olan ülkelerde olduğu gibi ülke ekonomisine sağladığı katkısının yanında bir çok kişiye de is imkanı sağlamaktadır. Bu sektörde yaklaşık olarak iki buçuk milyona yakın kişi çalışmakta ve dolaylı olarak da on milyon kişiye de istihdam sağlanmaktadır. Bunun yanında diğer sektörlerin de gelişmesine katkı sağladığını söyleyebiliriz.¹⁶

Türk hazır giyim sektörü, dünyada altıncı ve AB ye mal sevk eden ikinci büyük tedarikçi durumundadır. Günümüzde tahmini olarak 40.000'e yakın firma bu sektörde faaliyette bulunmaktadır. Bu firmaların neredeyse

¹⁶ Arı, S., Bilgin, H., Karabulut, G. 2004, İTKİB, ``Türk Hazır Giyim Sektöründe Rekabet Gücü Analizi ve Rekabet Gücü Arttırıcı Politika Önerileri`` , Kitap Matbaacılık, İst. s. 197

dörtte biri aktif olarak ihracatçı durumdadır. Bu firmaların % 80` e yakın kısmi da kolilerden oluşmakta olup bunların büyük kısmi da fason üretim yapmaktadır.¹⁷

1.3. TÜRK TEKSTİL SEKTÖRÜNÜN GELECEĞİ

Zaman zaman anti dumping ve anti sübvansiyon soruşturmaların ve 1984` lerden itibaren de hem AB, hem de A.B.D. tarafından da miktar kısıtlamalarına maruz kalan sector, tüm bu engellemelere rağmen, gerek üretim artışına gerekse üretimin ağırlıklı kısmında ihracatını gerçekleştirmiştir.

Başta Almanya olmak üzere, AB ülkelerine yoğunlaşmış olan ihracatın (% 60) pazar açısından son yıllarda biraz daha çeşitlenmesinde A.B.D.(% 9) ve Japonya gibi pazarlarda henüz istenilen seviyeye ulaşamamıştır.

Ürün çeşitlendirilmesi konusunda da istenilen düzeye ulaşıldığını söylemek mümkün bulunmamaktadır. Tekstil ihracatında son yıllarda özellikle ev tekstilinde bir hareketlenme ve ürün çeşitlenmesi görülmekle beraber ince iplik ve katma değeri yüksek kumaş üretimi ve ihracatı son yıllarda yapılan büyük boyutlu yatırımlara rağmen istenilen düzeye ulaşamamıştır.

---

¹⁷ Bozoğlu, Z.M., ``Türk Hazır Giyim Sektöründe Çin Tehdidine Karşı Markalaşma` ` <http://www.igeme.org.tr/tur/bakis/sayi%28/bakis2844.htm>

1 Ocak 2005 ile birlikte miktar kısıtlamalarının kalkması ile beraber dünyada tekstil ticaretinin önündeki bütün engellerin kalkmış olacağı düşünülmemelidir. Aksine, gelişmiş ülkelerin ticareti engelleyici yeni enstürmanlara başvurmaları beklenmektedir. Bunlar arasında,

- 1- Anti-damping soruşturmaları,
- 2- Çevreye ve insana sağlığına uygun üretim,
- 3- Nihai ürünün insana sağlığına uygunluğu,
- 4- Çocuk işçi istihdamı sayılabilir.

Bilindiği üzere, anti-damping soruşturmaları geçmişte ve günümüzde de sıkça kullanılan bir yöntem olmuştur. 2005 sonrasında daha sıkı bir şekilde kullanılacağı tahmin edilmektedir.

Çevreyi kirleten ve çalışanların sağlığını bozucu şartlarda üretim yapan firmaların tespitinin, bu firmalardan ithalat yapılmamasına gerekçe oluşturabileceği ve bunun özellikle ithalatçı ülkelerdeki kamuoyunda desteği alınarak etkili bir şekilde kullanılabilmesi beklenmektedir.

İnsan sağlığına uygun olarak üretilmemiş mamullerin ithalatının da yasaklanması cihetine gidilebileceği düşünülmektedir.

Herkes tarafından iyi bilindiği üzere, 01 Ocak 2005 tarihinden itibaren kotaların kalkmasıyla beraber özellikle gelişmekte olan tekstil sanayii ihracatçısı ülkeler arasında ve gelişmiş tekstil ithalatçısı ülkelerdeki sanayiiilerle şiddetli bir rekabet ortamına girilecektir.

Bu rekabette on plana çıkması beklenen unsurlar arasında,

- 1- Kaliteli ve Ucuz Hammadde,

Kaliteli üretim için basta hammaddeleri kaliteli olması gerekmektedir. Bu açıdan Türkiye avantajlı ülkelerden birisi konumundadır. Dünyanın 6. büyük pamuk üreticisi olan Türkiye, GAP projesinin tamamlanması ile pamuk üretiminin iki katına çıkması ile herhangi bir sorun yaşamayacaktır.

Ancak bu avantajın bir dezavantaja dönüşmemesi için özellikle bu bölgede yetişebilecek kaliteli pamuk türlerinin araştırılması, pamukta kalitenin artırılması, gerek ekime gerekse hasatta yeni teknolojilerin kullanılarak üretim maliyetlerinin düşürülmesi ve tekstil sanayicisinin dünya fiyatları ile pamuk temin edebilmesine imkan sağlayacak bir sistemin oturtulması gerekli görülmektedir.

2- Kaliteli ve Ucuz Üretim,

Kaliteli ve ucuz üretim için, kaliteli ve ucuz hammaddenin yanı sıra işgücünün de ucuz ve verimli olması gerekmektedir. Türkiye`nin tekstil sektöründeki mevcut işçilik ücretleri özellikle de Çin, Hindistan, Pakistan, Bangladeş, Tayland, Endonezya, Malezya, Sri Lanka ve hatta bazı doğu Avrupa ülkeleri ile rekabet etmesi mümkün bulunmamaktadır. Bu itibarla bazı dezavantajları avantaja dönüştürebilecek tedbirlerin alınması gerekmektedir ki, bunun da basında işgücü veriminin artırılması gelmektedir. Örneğin bugün tekstil sektöründe işçilik ücretleri 10 dolar/ saat olan A.B.D. işçilik ücretleri 2.5 dolar/saat olan Türkiye`den daha ucuza Open-end iplik üretilmektedir.

3- Pazara Yakınlık,

Rekabette önemli unsurlardan birisi de pazara yakınlık olarak ortaya çıkmaktadır. Türkiye, önemli ithalatçı ülkelerden birisi olan AB ye yakınlığı ile önemli bir avantaja sahip bulunmaktadır. Ancak, A.B.D. ve Japonya gibi diğer iki büyük ithalatçı ülke grubuna olan coğrafi uzaklık nedeni ile dezavantajlı konumdadır.

4- Hızlı Üretim ve Hızlı Teslimat,

Kısa surede üretim ve hızlı teslimat da özellikle 2005 sonrası dönemde rekabet açısından daha fazla önem arz edecektir. İthalatçı firmaların stoksuz çalışma ve depolama maliyetlerinden kurtulma yönündeki talepleri üreticileri hızlı üretim ve zamanında teslimat, hatta doğrudan mağazalara teslimat yapmak zorunda bırakacaktır. Bu itibar ile firmalarımızın şimdiden bu yönde çalışmalara başlamaları ve ithalatçı ülkelerde dağıtım organizasyonu yapmaları gerekmektedir.

5- Ambalajlama,

Ambalajlama konusunda da önümüzdeki yıllarda ciddi bir konu olarak karşımıza çıkacaktır. Gerek ürünlerin herhangi bir şekilde zarar görmemesinin sağlanması gerekse ambalajın dönüşümlü maddelerden imal edilmesi konuları kamuoyunun baskıları ile ithalatçı firmaların daha fazla özen göstereceği ve hatta mecbur kalacağı hususların basında gelecektir.

6- Yeni Pazarlama Yöntemleri,

Dünya` da tekstil arzının artacağı ve hatta talepten fazla olacağı gerçeğinden hareketle mal satabilmek zorlaşacak, pazarlamanın önemi de bir kat daha artacaktır. Bu anlamda yurtdışı fuarlara katılım, yurtdışında ofis mağaza açılması, alıcıların yurtiçine davet edilmesi, tanıtım için web sayfası

oluşturulması ve enformasyona ulaşım için İnternet, e-ticaret gibi komunikasyon hizmetlerinden faydalanılması kaçınılmaz hale gelecektir.

7- Satış Sonrası Hizmet,

Satış sonrası hizmet konusu da rekabet arttııa ithalatçı tarafından daha çok talep edilecek hususlardan biri olacaktır. firmalarımızın Şimdiden kendilerini bu yönde hazırlamaları gerekmektedir.

8- İnsan ve evre sağlığına Uygun Üretim İçin Gerekli Teknolojik Yatırımlar,

Firmalarımızın zaman kaybetmeksizin gerekli teknolojik yatırımları yapmaları gerekmektedir.

9- Moda ve Marka,

Özellikle 2005 sonrasında rekabeti aşmanın en güçlü yolu markalaşmaktan geçtiği bilinmektedir. Firmalarımızın 2005 I beklemeden markalaşma girişimlerine başlamalıdırlar.

10- Araştırma ve Geliştirme,

Her sektörde olduğu gibi tekstil sektöründe de AR-GE faaliyetlerinin büyük bir önemi vardır. Gerek firmalarımızın gerekse devletin araştırma ve geliştirmeye daha fazla kaynak aktarması gerekmektedir.

11- Yabancı Sermaye Yatırımları,

Özellikle 2005 sonrası donem için gelişmekte olan ülkelerin rekabetinde önemli rol oynayacak unsurlardan birisi de yabancı sermaye yatırımları olarak görülmektedir. Yabancı sermaye hem sermayenin kıt ve pahalı olduğu lkemizde bir anlamda kredi imkanı sağlamakta hem de üretimin kalitesini artırıcı maliyetlerini düşürücü know-how getirmektedir. Bu anlamda yabancı sermaye girişinde de basari sağlayan ülkelerin aynı ölçüde rekabet gücünün artması da beklenmektedir.

BÖLÜM 2

TEKSTİL SEKTÖRÜNDE MARKALAŞMA

2.1. Tekstil Sektöründe Belli Başlı Markalar

Genel olarak, müşterilerin karar verme sürecini, nüfus yoğunluğu, eğitim, kültürel ve sosyal farklılıklar, rekabet ve ekonomik durgunluk gibi faktörler etkilemiştir.¹⁸ Bu etkiler marka seçimini de etkilemişlerdir. Her geçen gün daha çok firma ve organizasyon, kendileri için en önemli ön koşulun, ürün ve servisle bağdaşan marka adları olduğu gerçeğinin farkına vardılar. Bu yüzden güçlü bir firmanın müşteri karar verme sürecini basite indirgemesi, riski azaltması ve beklentileri belirlemesi daha az bir önem taşır oldular.¹⁹ Levi's UK'ın önde gelen kot markalarından biridir fakat pazardaki yerini koruyabilmek için bu sektördeki Diesel ve Lee gibi firmaların yer aldığı rekabette yerini muhafaza etmeye devam etmektedir.

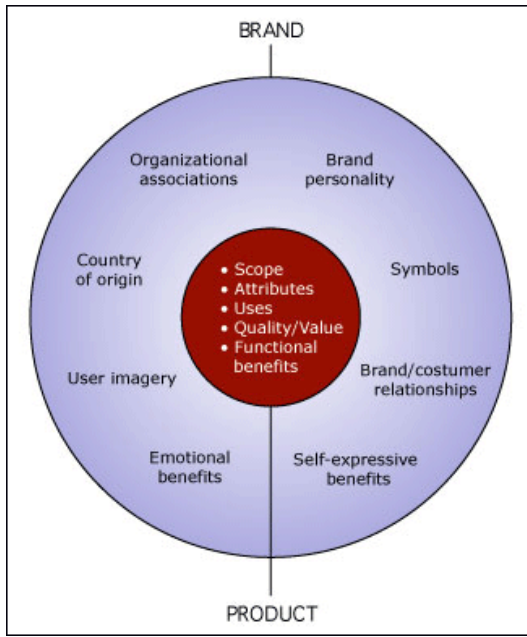
Marka kompleks bir kavramdır. İnsanlar üzerinde bıraktığı etkilenme sürecinin bir bütünüdür, sadece ürün veya müşteriye sunulan servisle ilgili basit bir kavram değildir. Marka yaratırken sadece bir veya iki unsur üzerinde odaklanmamak, bunun yerine markayı bir bütün olarak ele almak çok önemlidir. Şekil 5'deki David Aaker'e(2003) ait marka modeli yeni

---

¹⁸ Pearson S. 1996, Building Brands Directly, Macmillan Business, London, p.12

¹⁹ Keller, K.L. 2003, Strategic Brand Management: Building, Measuring, and Managing Brand Equity, 2. Ed. New Jersey: Prentice Hall

marka yaratmak ve bunu kendi marka kriterlerini geliştirmek isteyen firmalar için önemli bir durumdur.

Şekil 1: David Aker Marka Modeli

Amerika Pazarlama Birliği (1960) marka kavramının şirket oriyantasyonlu bir tanımını yapmıştır, buna göre, Marka bir satıcı veya satıcılar grubunun sunduğu mal veya servisi tanımlayan ve bunu diğer rakiplerden farklı kılan bir ad, kavram, işaret, sembol, dizayn veya bunların bir bütünüdür'. Bu tanım, görsel özellikleri, markayı farklı kılan unsurlar olarak ön planda tutmasından dolayı çok fazla ürün oriyantasyonlu bulunmuş ve bu hususta eleştiri almıştır.^{20,21} Bu tanım her ne kadar

²⁰ Arnold,D. 1992, The Handbook of Brand Management, Century Business: The Economist Books

modifiye edilmiş bir formda olsa da, tüm bu eleştirilere rağmen çağdaş literatürde yerini korumuştur. Watkins(1986), Aaker(1991), Stanton et al. (1991), Doyle (1994), ve Kotler et al. (1996) bu tanımı kendi yazınlarına uyarlamışlardır. Dibb et al. (1997) bu tanımın the Bennet tarafında yapılan bir varyasyonunu kullanmıştır ki bu tanım şöyledir : ‘ Marka bir satıcının malını veya sevisini diğer satıcı firmalardan farklı kılan bir isim, kavram, dizayn sembol veya herhangi bir özelliştir.

Bir örnek verecek olursak, Levi’s bir kot markası olarak dünyada en güçlü isme ve sembole sahiptir. Levi’s reklamları sürekli tüm dünyanın nefesini kesen reklamlar olmuşlardır ve bu da, bu markanın imajının oluşmasına yardımcı olmuştur. Bu firma, ilk defa 2005’de 501 modelleri için insanların ne hissettiklerini tartıştıkları müşteri diyaloglarını reklamlarına katmıştır.²² Bu şekilde Levi’s müşterilerin ihtiyaçlarını daha iyi anlayabilmek ve kusursuz servis sunmak için, müşterilerle direk temasa geçmiştir.

2.2. Marka Kavramının Önemi

Marka üzerine çalışmanın bir diğer nedeni de şirketin stratejik çıkarlarıdır. Bir firmanın pazardaki üreticiliğini daha iyiye götürmek için, tüketici tavır ve tutumları, pazarlama müdürleri tarafından dikkate alınmalıdır, ki bu böylelikle stratejik kararlar alınmasına da yardımcı olacaktır. Marka kimliği değeri ve kriterleri üzerine çalışmak, tüketicinin

---

²¹ Crainer, S. 1995, The Real Power of Brands: Making Brands Work For Competitive Advantage, Pitman Publishing, and London

²² Mintel Reports 2004, Variety Stores in UK August online
http://academic.mintel.com/sinatra/academic/search_results/show&&type=RCItem&page=0&noaccess_page=0/display/id=114638> Accessed 10 september 2006

daha çok ilgisini çekecek ve markaya bağlılığına sebep olacaktır, ki bu da ticari politikada da bir değişiklik olduğu zaman, müşterilerin markaların değişimine karşı koymalarıyla tanımlanmaktadır.²³

Bu yüzden ki, marka şirket stratejisi ve yönetiminde önemli bir rol oynarken, aynı zamanda anlaşılabilir nitelikleri belirlemede ve şirketin finansal belirginliğinde her geçen gün daha önemli bir rol oynamaktadır.²⁴ Bu durum marka kimliğini belirlemede iki farklı araştırma çizgisine sebep olmuştur:

- 1) Birinci araştırma, marka kimliğini ve değerini, müşterinin markaya bağlı ürünle birleştirdiği bir kavramlar bütünü olarak ele alır. Bu araştırma marka kimliğini oluşturan kriterler ve bunlara bağlı olarak oluşan marka büyümesi gibi olgulara dayalıdır.
- 2) İkinci araştırma ise marka kimliğini, bir firmaya ait açıklanması ve anlaşılması zor bir olgu olarak belirtmiştir ve bundan dolayı ekonomik ve finansal sorunları yansıtmaması muhtemel bir olgu olarak ele almıştır. Bu açıdan varolan çalışmalar markanın satın alınabilecek veya satılabilecek ve kar elde eden bir kavram olduğuna değinmiştir ; Fakat bunların istatistiği dokümanlarda verilmediğini ve bundan dolayı para çakışı ve kısa süreli kar oranlarından elde edildiği vurgulanmıştır.

Marka'nın ayrıca kültürel farklılıkları açığa vurma eğilimleri vardır. Markalaşma, global temelde, derin ve çağdaş hıza ayak uyduran bilgi ve kabul görmeyi gerektirir. Örneğin İtalya'da Almanya 'da GAP

---

²³ Aaker, D. 1996, Building Strong Brands, Free Press, New York, NY, p.150

²⁴ Keller, K.L. 2003, Strategic Brand Management: Building, Measuring, and Managing Brand Equity, 2. Ed. New Jersey: Prentice Hall

veya Siesel mağazalarına girerseniz aynı giysileri görürsünüz. Amerikalı bir moda yazarı Michelle Lee, McFashion (McModa) çağının bir savaş rekabeti ortamı yarattığını vurgulamıştır. Michelle Lee, fastfood kavramının modaya da yansması bize moda dünyasını ,bütçemize uygun ve stillere güvenilir kılmıştır ki, bu içerik ürkütücü derecede homojenliğe neden olmuştur.

Amerika Birleşik Devletlerinde erkeklerin %75'i bir çift Dockers Khakis ve en azından Amerikalıların %80'i bir çift Levi's kota sahiptir. Çin chemise veya Hint stili giysiler gibi diğer ülkelerin stilleri moda oldukça, kotlar da pazarda değer kaybetme gibi bir riskle karşı karşıya gelmiştir. Kotların önemli bir moda unsuru olmalarını sağlayan orijinalite zamanla azalacak ve modeller de başka toplumun satın alması, satması veya kopya etmesiyle daha da azalacak ve bu da sonunda kültürel bir bozulmaya maruz kalmalarına neden olacaktır.²⁵

İngiliz Pazar Araştırma Bürosu (BMRB) tarafından yürütülen araştırmaya göre maddi durumu iyi müşterilerin yarısından çoğu, markalarını değiştirme taraftarı değiller. Eğer markalarından memnunsalrsa, yetişkinlerin %61'i markalarına sadık kalırlar. Ayrıca katılımcıların çoğu kendi markalarının diğer markalardan daha iyi olduğunu düşünmemektedirler. Araştırmaya katılanların % 8.2'si en düşük fiyatı tercih ettiklerini söylerken, %2.7'si ise bir tek kuruşu bile ev alışverişi için harcamadıklarını belirttiler.²⁶

²⁵ Clifton R.,Simmons J. 2003, Brands and branding, Profile Books, London, p 186

²⁶ Marketing 1995, ``Wealthy Prove Loyal`` March 16 , p.3.

2.3. Marka Seçimini Etkileyen Faktörler

Başarılı bir marka , ürünlerine , müşterilerinin satın almasını sağlayan kendine özgü özellikler katarak kar marjını arttırır. Marka seçimini etkileyen bir faktör olan değer kriterleri ve marka kimliği araştırmanın ilgisini çekmiştir.

Fonksiyonel Kriter Değerleri: Bir tüketicinin markanın fonksiyonelliğinden algıladığı fayda ve yararları yansıtır, Örneğin, BMW'nin algılanan motor mükemmelliği veya Porsche'nin herkes tarafından kabul gören hızı.

Sosyal Kriter Değerleri: Markanın özel bir sosyal grupta özdeşleşmiş yönünü algılamasını vurgular. Örneğin , Rock&Republic sahipleri yüksek sosyeteye hitap eden moda tüketicileri olarak algılanırlar.

Manevi Kriter Değerleri: Markanın birey üzerinde özel duygular uyandırma yeteneğinden tüketicinin algıladığı hizmettir. Bir adamın aşkının sembolü olarak sevdiği kadına altın kolye alması örnek olarak verilebilir.

Bilgiye Dayalı Epistemik Kriter Değerleri: Tüketicinin özellikle merakını gidermek için, yeni bir markayı denerken algıladığı hizmet kalitesidir. Örneğin, tüketicinin piyasaya yeni giren bir ürünü merak etmesinden dolayı, bir sefer de olsa yeni bir marka için Levi's alma alışkanlığını bir kenara bırakıp bu ürüne yönelmesidir.

Durumsal Değer : Özel bir durumda bir markadan alınan hizmeti yansıtır. Örneğin evde dondurma yemek öncelikle fonksiyonel kriterler ele alınarak değerlendirilebilir, fakat sinemada dondurma yemek daha çok özel

bir muameledir ve bu durumda yüksek bir durumsal değerlendirmesi vardır.²⁷

---

²⁷ Chernatony L., Mc Donald M. 2003, Creating Powerful Brands, Elsevier Butterworth Heinemann, 3. Edition, Burlington,p.140

BÖLÜM 3

ASYA KRİZİ, TEKSTİL SEKTÖRÜ VE TÜRKİYE

3.1.Kriz Öncesinde Tekstil Sektörü

Asya ülkelerinde etkisini sürdürmekte olan krizin, 2 Temmuz 1997 tarihinde Tayland para birimi Baht` in dalgalanmaya bırakılmasıyla başladığı kabul edilmektedir. Bu nedenle Tayland` da meydana gelen gelişmeler krizin genel görünümü içinde büyük öneme sahiptir.

Tayland ekonomisinin sorunları 1996 yılında dikkatleri çekmeye başlamıştır. Makro ekonomik politikaların genelde dikkatle yürütülmesi, kamu dengesinde oluşan fazlalık özellikle kısa vadeli kredi şeklinde gelen yabancı sermayenin girişini artırırken ülke bankalarının kredi verme imkanlarını genişletmiştir. Alınan krediler gelir getirici yatırımlarda kullanılmamış büyük gayrimenkul ve alt yapı yatırımları tercih edilmiştir. Yapılan yatırım projelerinden beklenen getiri elde edilememiş bir yıl içinde geri ödenmesi gereken kısa vadeli borçların ödenmesinde güçlüklerle karşılaşmıştır.²⁸ 1996` da ülkede özel sector kredileri GSYİH` nin 1.5 kati kadardır. Ortalama BORC/SERMAYE oranı % 110` a ulaşmıştır. Cari işlemler açığı 1996 yılında GSYİH` nin % 8` i seviyesine çıktığı halde ( Bu oran 1993` de GSYİH` nin % 5` idir ²⁹) açığın çoğunu kısa vadeli dış borçlanma ile finanse edilmesi yoluna gidilmiştir.³⁰

²⁸ ``Krizin Yaşandığı Bölge Ülkelerindeki Ekonomik

Gelişmeler,`http://www.foreigntrade.gov.tr/DUNYA/kriz/blm3.htm, s.1.

²⁹ IMKB Araştırma Müdürlüğü, Güneydoğu Asya Krizi,21 Nisan 1998,s.4.

³⁰ İstanbul Ticaret Odası,s.18.

ABD dolarına endekslenmiş Baht` in bu durumu kriz ortaya çıkana kadar sürdürülmüştür. Tayland ihracatı bundan olumsuz etkilenmiş uluslararası alanda ülkenin rekabet gücü zayıflamıştır. borçların ödenmesinde güçlüklerle karşılaşıldıkça baht üzerindeki baskılar artmış, ülkeye duyulan güven azalmış yabancı sermaye ülkeden kaçmıştır bunun nedeni ``Tayland ekonomisi ve politik durumu ile ilgili sorunlar`` olarak belirtilmiştir.³¹ Bunun sonucu baht dolar karşısında değer kaybetmiştir.³²

Mart 1997` de Tayland yasaları, borç vereni şüpheli alacak karşılığını artırmaya zorlamak üzere bankacılık kanunlarında esaslı değişikliklere yol açacak şekilde düzenlenmiş, likidite problemi olan 10 finans şirketine sermayelerini 300 milyon dolardan fazla artırmaları için talimat vermiş, bunun sonucunda şirketlerden mevduat çekmiştir.³³

25 Haziran 1997` de Thanong Bidaya, Başbakan Yongchaiyudh` un talimatıyla maliye bakanlığını üstlenmiş, ekonomiye ilişkin rakamları görmek üzere merkez bankasında yaptığı incelemeler sonucu ortaya çıkan veriler, durumun olumsuzluğunu ortaya koymuştur. Ülkenin döviz rezervi rakamlarındaki problem ciddi boyuttadır. Merkez bankası bir kaç gün önce rezervlerin 30 milyar dolar olduğunu açıklamıştır oysa durum farklıdır. Merkez bankası rezervlerin hemen hemen tamaminiforward kontratlara³⁴ bağlamıştır. Bankadaki rezerv vadeli olarak satılmıştır. Vade gelmediği için bilançoda 30 milyar dolar var gibi gözükmektedir. Ülkenin gerçek döviz rakamı ise iki günlük ithalatı karşılayabilecek bir tutar olan 1 milyar 140

³¹ Gough, Asia Meltdown End Of The Miracle,,s.34.

³² `` Krizin Yaşandığı Bölge Ülkelerindeki Ekonomik Gelişmeler`` , s.1.

³³ Gough,s.33.

³⁴ Belirli miktarda Dövizin Gelecekte Belli Bir Tarihte,İşlemin Yapıldığı Tarihte Belirlenen Fiyattan Alım-Satımının Taahhüt Edilmesi.

milyon dolardır. Bir başka olumsuzluk da merkez bankasının bazı mali kuruluşlara yaptığı yardımlarda yaşanmıştır. Devlete ait Mali Kuruluşları Geliştirme Fonu` nun zor durumdaki aracı kurum ve bankalara aktardığı 8 milyar dolar bulunmaktadır. Geçen 3 ayda sadece finanse One` a verilen 1.4 milyar dolardır kalan 7 milyar dolar karşılığı bahtın ödenmesi için ise para basılmıştır. Ülkenin önde gelen aracı kurumlara MGKF` nun finanse One` dan yeni hisse almayacağı iletilmiştir. 27 Haziran 1997 tarihinde finanse One, diğer 15 finans şirketiyle kapanmıştır.³⁵

Güney Kore` de ise finans sektöründeki yapısal sorunlar ve aşırı yatırım eğilimi kriz öncesinde dikkatleri çekmiştir. Yüksek düzeyde gerçekleşen ve yatırıma yönlendirilen tasarruflar haricinde aynı amaçla yurtdışından kısa vadeli borç sağlanmış bunun sonucunda da ekonomi politikalarında büyük ölçüde dışa bağımlı hale gelinmiştir. Finans kuruluşları proje değerlendirmesine tabi tutmadan temin edilen borçları holdinglere, ülke içinde veya dışında yapılacak yatırımların finansmanı için aktarmıştır. Ekonomi büyürken borçlar da artmış borçların bir kısmı Won` a göre daha düşük olan dolar faizinden gerçekleştirilmiştir. Firmalar aldıkları kısa vadeli borçlarla uzun vadeli yatırımlara girişmişler bud a firma açısından vade ve kur riski doğurmuştur. 1995 yılı ortalarında dolar değer kazanmaya başlayınca ülkenin ihracatı üzerinde olumsuz etki yapmaya başlamıştır. Özellikle AB` de etkisini sürdüren ekonomik durgunluk ve bunun sonucu olarak da talebe daralması, bölgenin önemli ihraç kalemleri arasında yer alan bilgisayar, elektronik gibi ürünlerde ortaya çıkan aşırı arzın fiyatları düşürmesine ve Güney Kore` nin ihraç gelirlerinde daralmanın

---

³⁵ Gough Leo, p,31-36.

ortaya çıkmasına neden olmuştur.³⁶ 1996 da özel sector kredileri GSYİH`nin 1.2 katına ulaşmıştır. Ortalama borç/ Sermaye oranı % 145` tir.³⁷

Malezya` da ülkenin yüksek büyüme hızını sürdüreceğine güven duyulmuş enflasyon ve büyüme arasındaki ilişki göz ardı edilmiştir. Enflasyon oranları yabancı sermayeyi ülkeye çekmek amacıyla büyümenin tersine düşük tutulmuş böylece büyümenin maliyeti sürekli olarak bir sonraki doneme aktarılmıştır. Özel sektör atılımları büyümenin temposuna kıyasla geride kalmıştır. Özel sektör, talebin kuvvetli olması nedeniyle yatırım planlarında montaja dayalı sanayiileri tercih etmiş, ithalata bağımlı bir yapılanmaya girişmiştir. Malezya ekonomisi sanayisini destekleyecek temel girdiler yönünden zayıftır. İmalatın ithal hammaddeye bağılı olduğu böyle bir yapıda alınan kararlar neticesinde hammaddesi Malezya` da bulunmayan sektörlerde büyük yatırımlara girişilmiştir. özel sector kredileri 1996` da GSYİH` nin 1.7 katına çıkmıştır. Cari açık oranı 1996 yılında % 5` e yükselmiştir.³⁸

Malezya` daki işgücü açığı ve nüfus azlığı gelişimin önemli etkeni olan yurtiçi talebi olumsuz etkilerken ihracata ağırlık verilmesini gerektirmiştir. Malezya` nin çevre ülkelerle aynı hammadde kaynakları ve aynı gelişme stratejisine sahip olması herhangi bir kriz olasılığı karşısında ülkeyi olumsuz etkileyecek şekildedir. İşgücü azlığının diğer bir etkisi de durumun bilincinde olan bu kesimin kalite artırıcı atılımda bulunmaması ve üretkenlik seviyesinin artısını sınırlandırmak şeklinde ortaya çıkmaktadır.³⁹

³⁶ Krizin Yaşandığı Bölge Ülkelerindeki Ekonomik Gelişmeler`, s.4.

³⁷İMKB Araştırma Müdürlüğü, Güneydoğu Asya Krizi,21 Nisan 1998,s.4.

³⁸İMKB Araştırma Müdürlüğü, Güneydoğu Asya Krizi,21 Nisan 1998,s.14.

³⁹ Krizin Yaşandığı Bölge Ülkelerindeki Ekonomik Gelişmeler`, s.9.

Filipinler`deki hızlı ekonomik büyüme son yıllarda ortaya çıkmıştır. PPP hesaplamalarına göre ülke 1970-1996 yıllarında ortalama % 3.6 oranında büyümüştür. Ekonomisi tarıma dayalı olarak nitelendirilmekle beraber ekonomik büyümenin hızlanmasıyla ileri teknoloji ve elektronik sanayii mallarının üretimdeki ağırlığı artmıştır.⁴⁰ Ülkeye yönelmiş sermayede kısa vadeli borçlar önemli yer tutmaktadır. Ancak Filipinler`deki finans kuruluşları, Güney Kore, Tayland ve Endonezya`daki finans kuruluşlarından farklı olarak, kredi tahsisinde daha dikkatli davranmışlardır. Yine de 1990`li yılların basından itibaren ülkeye gelen yabancı sermayenin dağıtımı ve bankaların bu kredileri idaresi konusunda bir takım aksaklıklar oluşmuştur. Tayland örneğinde olduğu gibi Filipinler`de de bankalar döviz kredilerinin bir kısmını gayrimenkula bağlamışlardır.⁴¹

Tayland, Malezya, Endonezya, Singapur, Tayvan, Hong-Kong ve Güney Kore`nin 1970-1979 ortalamasında % 4.5 olan toplam dünya ihracatı içindeki payları 1980-1989 ortalamasında % 7.8`e, 1990-1994 ortalamasında % 11.4`e yükselmiştir.⁴²

1990`li yılların ortalarında özellikle Tayland, Güney Kore, Malezya, Endonezya ve Filipinler ekonomilerinde dikkat çekmeye başlayan ısınmalar, kur politikasının devam ettirilebilirliği konusunda şüphelere neden olmuştur. Bu ülkelerin ödemeler dengesi cari hesaplar kaleminde büyüyen açıklar meydana gelmiş bu durum kaynaklar üzerinde baskı yaratmış ve ülkelerin uluslararası piyasalarda rekabet sorunu yaşadığına dair bir düşünce

⁴⁰ Krizin Yaşandığı Bölge Ülkelerindeki Ekonomik Gelişmeler`, s.14.

⁴¹ Krizin Yaşandığı Bölge Ülkelerindeki Ekonomik Gelişmeler`, s.18.

⁴² İstanbul Ticaret Odası, s.17.

gelişmiştir.⁴³ Endonezya, Güney Kore ve Tayland` da kısa vadeli dış borç yükleri 1997 yılı ortalarında mevcut döviz rezervlerini belirgin şekilde aşmıştır.⁴⁴

Singapur, bahsedilen diğer ülkelere göre daha farklı bir konumdadır. Bu ülke içinde daha gelişmiş bir finans sektöründen, daha kalifiye işgücünden bahsedilmektedir. Yolsuzluğun az görüldüğü, bankaların kontrol altında tutulduğu sağlam bir ekonomi ve esnek piyasaların varlığı söz konusudur. Daha güvenilir bir hukuk sistemine sahip ülkede kamunun ekonomideki ağırlığının büyük olmasına rağmen kamuya ait işletmeler kar etmek amaçlı çalıştırılmaktadır. Devlet müdahalesine rağmen ekonomi nispeten açık ve liberal olarak değerlendirilmektedir. Singapur` un zayıf yönü iç piyasasının yeterince büyük olmamasıdır. Faiz oranlarının düşük olması, firmaların ABD doları cinsinden borçlanmalarını önlemiştir. Dış ödemeler dengesi fazla veren bu ülkede devletin büyük oranlı dış borcu bulunmamaktadır. Singapur ticaretinin % 10` unu oluşturan Endonezya ekonomisine olan yakınlık ise piyasa için sıkıntı verici olarak tanımlanmaktadır.⁴⁵ Ülke, çevre ülkelerdeki iniş çıkışlara karşı duyarlılık göstermektedir.⁴⁶

Çin` in ihraç ürünlerinde kullandığı girdilerde ithalata bağımlılığı sınırlıdır. Ülkedeki nüfus, üretilen malları tüketecek bir talep potansiyeli oluşturmuştur. Ülkeye giren büyük ölçekte yabancı sermayenin önemli bir kısmını doğrudan yatırımlar oluşturmaktadır. Çin Halk Cumhuriyeti` nin son

⁴³ Krizin Yaşandığı Bölge Ülkelerindeki Ekonomik Gelişmeler`, s.13.

⁴⁴ İstanbul Ticaret Odası, s.18.

⁴⁵ Akman Vedat, `` Krizin Avrupa ve Uzak Doğu Ayacı `` , Finansal Forum, 8 Ekim 1998. s. 131.

⁴⁶ Asya Para Dergisi, Haziran 1999,s.11.

yıllarda ekonomide gerçekleştirdiği reformlar sonucu ülkeye çok miktarda yabancı sermaye girmiş, bu sermaye yatırıma dönüştürülmüş, ucuz işgücü ve 1994 yılında yapılan devalüasyonla desteklenmiş ve ülkenin rekabet gücü artmıştır. Çin`deki hızlı büyüme oranları, gayrimenkul gibi spekülasyon yatırımları artırmış ekonomide hassas bir denge oluşturulmuştur.⁴⁷

Finans sektörü oldukça gelişmiş olan Tayvan`in yüksek döviz rezervi vardır. Cari işlemler dengesinde kaydedilen fazlalar açısından Singapur`dan sonra bölgede ikinci sırada gelmektedir. Ekonomide orta ölçekli firmaların ağırlığı dikkat çekmektedir. Ülkenin dış borçları endişe meydana getirecek boyutlarda değildir. Dikkatli bir bankacılık yöntemiyle yatırımlar çeşitli alanlarda yapılmış risk dağıtılmıştır. Tayvan işgücü piyasası krize giren diğer ülkelere göre daha esnektir. Ekonomiye hükümet müdahalesi azdır.⁴⁸

Japonya`nin durumu bölgenin diğer ekonomilerinden farklıdır. uluslararası ekonomik ilişkilerde, borç alan değil borç veren ülke durumundadır. Ödemeler dengesi cari hesabi devamlı fazlalık vermektedir. Ekonomide 5-6 yıldır durgunluk hüküm sürmektedir. Ülkede yüksek tasarruf eğilimi, düşük işsizlik, enflasyon ve faiz oranları, yüksek verimlilik ve ihracat dikkat çekicidir. Japon yeninin 1996 yılından itibaren ABD doları karşısında değer kaybına uğramasının ödemeler dengesine yansımaları olumludur, ancak Uzak Doğu ülkeleri için bu durum tehlikede arz etmektedir.⁴⁹

---

⁴⁷ Vedat Akman, `` Krizin Avrupa ve Uzak Dogu Ayagi `` , Finansal Forum, 8 Ekim 1998,s. 131.

⁴⁸ Krizin Yaşandığı Bölge Ülkelerindeki Ekonomik Gelişmeler`` , s.26.

⁴⁹ Krizin Yaşandığı Bölge Ülkelerindeki Ekonomik Gelişmeler`` , s.16.

Hong Kong 1997` nin ilk yarısında güçlü iç talep sayesinde iyi bir performans sergilemiştir. Çin` in özel idaresine geçtikten sonra da Arjantin gibi parasını dolara endeksleyerek ve para kurulunu oluşturarak Latin Amerika tecrübesiyle ilginç paralellikler göstermiş, finans piyasalarında da Hong Kong dolarının riskli olmadığı ve özel Yönetimli Bölge` nin krizden yalıtıldığı fikri oluşmuştur.⁵⁰

3.2. KRİZİ BAŞLATAN NEDENLER VE KRİZ

Bu dönemde dolara bağlı tutulan milli paraların aşırı değer kazanmış olabileceği beklentisi gündeme gelmiştir özellikle Tayland` da artan ölçüde yeni işyeri binasının boş durduğunun ve gayrimenkul fiyatlarının gerilemekte olusunun fark edilmesi önemlidir. Çünkü bir çok gayrimenkul yatırımının kısa vadeli dış plasmanlara dayanan banka kredileri ile finanse edildiği bilinmektedir.

1997 yili baslarında Amerikan yatırım bankası Investmentbank Goldman Sachs` in Tayland ile ilgili;

- 1- Gayrimenkul piyasasında fiyatların aşırı yüksek olduğu,
- 2- Firmaların artık yeterli rekabet gücüne sahip olmadığı,
- 3- Tayland parası bahtın devalasyonunun yakın olduğu görüşlerine yer veren bir araştırması yayınlanmıştır. Amerikan bankaları ve sermaye yatırımcıları kendilerini çekme eğilimine girmişlerdir.

⁵⁰ ``1997` de Hong Kong Ekonomisi``, <http://www.foreigntrade.gov.tr/EKONOMI/bulten/sayi11/7.htm> , s.1.

Spekülatörler bu gibi durumlarda tutarını daha sonra ilgili ülke parasıyla ödemek üzere yüksek seviyede dolar alımı yapmaktadırlar. İşlemlerde kazanç imkanı milli paranın ödeme vadesi geldiği zaman daha düşük bir kur değerine sahip olacağı beklentisidir.

IMF tarafından yapılan gayri resmi uyarılara rağmen Tayland merkez bankası, döviz cinsinden borçlanmış bir çok Tayland firmasını zor durumda bırakabileceğini düşünerek Baht` in dış değerini yeterli ölçüde düşürüp, bekleyişe son verme girişiminde bulunmamıştır. 14-15 Mayıs 1997 tarihlerinde Baht` a yönelik ilk ağır spekülasyon atak başladığında, merkez bankası döviz rezervlerinden milyarlarca dolar kullanarak Baht` in geçerli döviz kurunu korumayı başarmıştır ancak artık faizler yükselmeye hisse senetleri fiyatları da düşmeye başlamıştır. Merkez bankası rezervlerinin yakında yetersiz duruma düşeceğinin anlaşılmasıyla giderek daha fazla sayıda spekülasyon fırsatı kullanarak para kazanma yoluna girmiştir.

2 Temmuz 1997` de Tayland merkez bankası Baht` in dolara bağıni kaldırarak serbest kur uygulamasına geçtiğini açıklamıştır. Kriz kısa surede Taylan` la yakın ticari ilişkilere sahip olan Malezya ve Endonezya` ya sıçramıştır. Tayland parasının dış değeri düşürüldükten sonra benzer ekonomik koşullara sahip bu ülkelerin de döviz kurlarını koruyabilmeleri düşünülemez olmuş, Güney Kore` nin de zor duruma girmekten kurtulamaması sonuçları dünya ekonomisi çapında etkili olabilecek bir sorunla karşı karşıya geldiğini ortaya koymuştur.

Kore` de ekonomik gelişmede ``Chaebols`` adi verilen büyük sanayii ve ticaret gruplaşmalarına ağırlık verilmiştir. Chaebols` lar geçmişteki hızlı

gelişmelerini büyük ölçüde borçlanarak sağlamışlardır, bazı işletmelerde borç yükü işletme sermayesinin bin katına ulaşabilmektedir bunların çoğu aile şirkettir, önceden elde edilen başarıların verdiği cesaretle, çok fazla sahada yatırım yapmaktan çekinmemektedirler. Örneğin diğer 5 Kore otomobil firması benzer mamulleri satmakta zorlanırken Sangyong firması yeni bir orta sınıf otomobili piyasaya çıkarmak istemekte, çelik piyasasında dünya çapında kapasite fazlası olduğu halde Hyundai firması 6 milyar dolarlık yeni bir çelik fabrikasını projelendirmekte ve Hanbo firması benzer boyutlarda ultra modern bir çelik fabrikasını açık arazide kurmaya girişebilmektedir. Bu gibi riskli yatırımların ele alınması hesapsız kredi sunabilen bankalar tarafından mümkün kılınmaktadır. Bankalar yeni sanayii yatırımlarını desteklemede riske girmek bakımından devlet yetkilileri tarafından teşvik edilmekte, Kore bankalarına ve doğrudan Chaebols` lere kaynak aktaran yabancı bankalar ise Kore` nin ekonomik performansına ve gerekirse devletin borcu devralabileceğine güvenmektedirler.

Kore böylece başarılı olmuş ve dünyanın en çok gemi ve bilgisayar için hafıza çipi üreten ülkesi haline gelmiştir. Ancak bu politikanın sürdürülmesi kısa vadeli borç yükümlülüklerinin finansmanı için sürekli yeni ve yeterli dış finansman bulunabilmesi ve faizlerin düşük seviyelerde tutulabilmesine bağlı hale gelmiştir.

Kore bankalar sisteminde toplam kredi arzının % 25` i 30 büyük Chaebols` e plase edilmiştir. Seul borsasına kayıtlı 558 mali olmayan şirketten 137` sinin önemli ölçüde kısa vadeli borç yükü vardır. 1994 yılında 4.5 milyar dolar olan dış ticaret açığı 1995 yılında 8.9 ve 1996 yılında 23.7 milyar dolara ulaşmıştır. Bu ortam içinde 1997 Ocak ayında Hanbo çelik

San. Şti. Arkasında 5.8 milyar dolar kadar borç bırakarak iflas etmiştir. Son 10 yıl içinde ilk kez büyük bir Chaebols grubu piyasadan çekilmektedir. Mart ayında Sommi çelik San. Şti iflas etmiştir ve temmuz ayında ülkenin üçüncü büyük otomotiv grubu Kia likidite sıkıntısı içine girmiştir. Bu gelişmeler esasen Tayland mali piyasalarındaki gelişmelerden olumsuz etkilenen yabancı bankaları tedirgin etmiştir.

1997 sonuna kadar 14 Kore bankası kapanmıştır. Ülkenin büyük bankalarından Seoul Bank ve Kore First Bank hisseleri kamu tarafından devralınarak kurtarılmış, aralık ayında IMF ile 57 milyar dolarlık bir mali destek antlaşması imzalanmıştır. Vaat edilen uluslararası destekten avans olarak 10 milyar dolar hemen Kore` ye transfer edilmiştir. Alacaklı yabancı bankalar Kore için yeni bir ödeme planı yapmayı kabul etmiştir.

1 Temmuz 1997` de Çin hakimiyetine giren Hong Kong` a ayrıcalıklı bir yönetim imkanı tanınmış ve Hong Kong ekonomisinin isleyişine dokunulmamıştır. Hong Kong` un spekülatif ataklara maruz kalışının nedeni ekonomik zafiyet değildir. Buradaki gayrimenkul fiyatları borsada oluşturulan kriz ortamından sonra düşmeye başlamıştır. Sonuç olarak Hong Kong, Endonezya, Güney Kore ve Tayland borsalarında 1997 yılında ortaya çıkan sermaye kaybı 200 milyar dolar seviyesine ulaşmıştır.

IMF verilerine göre, 1996 yili sonu itibariyle, yabancı bankalar tarafından krizde etkilenen 10 Uzakdoğu ülkesine açılan kredilerin toplamı

736.6 milyar doları bulmaktadır. Açılan kredilerin % 43.2` si AB, % 35.4` u Japon, % 6.2` si ise ABD bankaları tarafından verilmiştir.⁵¹

Dış Ticaret Müsteşarlığı` nin yayın organı olan Dış Ticaret Dergisi` nin Asya krizi konulu özel sayısında IMF verilerine dayanılarak verilen bilgiye göre, krizden etkilenen Güney Kore, Endonezya, Tayland, Malezya, Filipinler, Çin, Vietnam, Tayvan, Singapur ve Hong Kong` a AB bankalarının verdiği toplam kredi 318.3 milyar dolar, Japon bankalarının verdiği kredi 260.6 milyar dolar, ABD bankalarının açtığı kredi miktarı ise 46.4 milyar dolardır.

Değerlendirmeye göre, kısa vadeli kredilerin bölgeye yoğun şekilde girişinde ve fonların tahsisinde temkinli davranmayan, risk değerlendirmesinde gerekli analizleri yapmakta yetersiz kalan, objektif kriterler uygulamayan bankacılık sektörü, krizin ortaya çıkmasında sorumluluğa sahiptir. Kısa vadeli kredilerin önemli bir bölümü geleceğe ilişkin talep potansiyellileri dikkate alınmadan, belirli sektörlerde aşırı üretim kapasiteleri yaratacak şekilde dağıtılmıştır. Yüksek faizli kredilerle tamamlanan yatırımlar sonucunda elde edilen üretim ihracında talep yetersizliği ortaya çıkınca, stoklar büyümüş, fiyatlar çok aşağı çekilmek zorunda kalmıştır. Yatırımlardan beklenen gelir gerçekleşmeyince, kısa vadeli borçların ödenmesinde temerrüde düşülmüştür.

Özellikle Tayland, Endonezya gibi ülkelerde gelir getirici projelere ağırlık vermek yerine gayrimenkul ve altyapı yatırımlarına ağırlık verilmiştir.⁵²

⁵¹ ``Asya Krizi Bankalar Yüzünden`` ,Liberal Bakış,3 Nisan1998-Dış Ticaret Dergisi Özel Sayısı ,s.2.

Krizin derin bir finansal sektör krizi haline ulaşmış reel sektörü de içine alması önemli faktörlerin varlığını çağrıştırmaktadır. Bunların en önemlisi ekonomideki kaldıraç etkisidir. Kaldıraç etkisi, ekonominin yaptığı işi kendi öz varlığı dışındaki kaynaklara dayandırmasıdır. Bir başka deyişle yatırım yapmak için ödünç alınan paranın kullanılmasıdır.⁵³

Bununla ilgili olarak Asya krizini yakından izleyen Standard&Poor`'s` un 1998 ilk çeyrek ``Counterparty Ratings Guide`` yayınındaki incelemeye göre ekonomideki kaldıraç etkisinin artması mali sektörde sıkıntıların, dolayısıyla krizlerin derinleşme olasılığını yükseltmektedir. Artan kaldıraç etkisinin de dört ana göstergesi vardır.⁵⁴

- 1- Özel sektörün ve Finans Kesimi dışı Kamu Şirketleri` nin borçlanma düzey ve artış hızı,
- 2- Şirket ve hanelerin finans sektöründeki tasarruf düzeyi ve bu sektörlerin toplam borç düzeyleri,
- 3- Aktif fiyatlarının düzey ve artış hızı,
- 4- Mali kurumların net dış pasiflerinin düzey ve artış hızı. bunların tek tek değil birleşmiş etkileri önemlidir.

İncelemeye göre, derin bir mali sektör krizine, sonra da reel sektör krizine giren ülkelerde, özellikle Uzakdoğu ülkelerinde, özel sektör ve FKDS` lere açılan kredilerin artış hızları yüksek ve GSYİH` ye oranları oldukça fazladır. Tayland % 149, Japonya % 193, Kore % 147, Malezya % 163, Endonezya % 63, Türkiye % 24. Uzakdoğu` da bankaların sergilediği

⁵² ``Asya Krizi Uzakdoğu Bankalarını Zorluyor`` , Finansal Forum, 3 Nisan 1998.

⁵³ Para Banka ve Finansal Piyasalar, 6.B.,Ezgi Kitabevi Yayınları, Bursa, 1997.

⁵⁴ Korkmaz İlkorur, `` Asya Krizi ve Mali Sektör Zayıflığı`` , Milliyet, 11 Mart 1998.

tutum buna örnektir. Kredi talebinin mevduat arzını astığı, yurt içi tasarrufların ülkenin kaynak ihtiyacını karşılamadığı zamanlarda finans kuruluşlarının net dış borçlanmasının arttığı, bununla ilgili ülkelerdeki mali sektör krizlerini daha da derinleştirdiği gözlemlenmiştir. Meksika krizinde de Uzakdoğu krizinde de durum böyle olmuştur.

3.3.ASYA KRİZİ VE DOĞRUDAN YABANCI YATIRIMLAR

Asya mali krizinin, 1990` ların dünya borsa fiyatlarındaki büyük yükselişleri yavaşlattığı gözlemlenmiştir. DYY` ler, 1990 ve 1996 yılları arasında % 43 genişleyerek, geçen on yılda dünya ekonomisinin en güçlü unsurlarından biri olarak ortaya çıkmıştır ve başta Asya olmak üzere, gelişmekte olan ülkelerde görülmektedir. 1991 yılında 8.3 milyar dolarken bir azalma olduğunu açıklamıştır.⁵⁵ Asya` dan Avrupa` ya yatırım için gelen sermayenin yakın dönemde yavaşlaması beklenmektedir.

Asya mali krizi dünya piyasa getirilerini azaltmasına karşın, bölgenin yaşamakta olduğu zorlukların, dünya DYY` lerindeki artışı çok etkilemesi mümkün görünmemektedir. Krizin asil etkisinin, Asya ülkelerinin önemli yatırımlar yapmayı planladıkları Vietnam, Güney Afrika ve Orta Avrupa ülkelerinde görülmesi beklenmektedir. Global etki daha az dramatik olacaktır.⁵⁶

⁵⁵ ``Asya Yatırımları Tekrar Normale Dönüyor`` ,s.1.

⁵⁶ ``Asya Krizi ve Global Doğrudan Yabancı Yatırım Akışına Etkisi`` ,s.2.

3.4. KRİZ SONRASINDAKİ GELİŞMELER VE BEKLENTİLER

Krizin oluşumunda etkili olan faktörler ve aşamaları özetle:⁵⁷

- 1- Finans sektörünün düzenlenmesindeki ve kontrolündeki yetersizlikler,
- 2- Ekonominin şeffaf olmayışının sağlıksız kaynak tahsislerine yol açması,⁵⁸
- 3- Büyük firmaların ve aile şirketlerinin hükümetlerle yakın ilişki içinde olmaları ve bu nedenle ayrıcalıklı hale gelmeleri; bu firmaların hesapsız projelerinin desteklenmesi ve mali denetimden uzak çalışmalarına izin verilmesi.
- 4- Firmaların hızlı büyümek için sermayelerinin dört beş katı hatta bazı örneklerde on katı kadar borçlanmaları ve bu borçların büyük bir bölümünün kısa vadeli dövizle dayalı borç olması,
- 5- Yabancı sermaye yatırımlarının verimsiz alanlara gitmesi,
- 6- Dış para girişi durup tersine para kaçıışı başlayınca paraları büyük oranlı devalüasyona uğrayan söz konusu ülkelerde döviz borçlanmış olan firmaların altından kalkamayacakları bir borç yüküyle karşılaşmaları,

⁵⁷ Ulagay, ``Küresel Şoklar``, Milliyet, 24 Mart 1998

⁵⁸ Ekonomik ve Sosyal Konseyin 8 Şubat 1999 Tarihli Toplantı Öncesi Bilgi Notu, ``Dünya ve Türkiye Ekonomisinde Gelişme ve Bekleyişler``, s.1.

- 7- Alınan kısa vadeli kredilerle çoğu kez uzun vadeli veya getirisi belirsiz yatırımlara girişilmesi ve bazı alanlarda aşırı kapasite meydana getirilmesi,
- 8- Bu ülkelerde uygulanan sabit döviz kuru ve bunu savunmaya yönelik makro ekonomik politikalar arasındaki tutarsızlık,
- 9- Bu ülkelere kredi açmış olan ülke bankalarının ve onlara kredi açmış olan yabancı bankaların kriz olunca kredi kesmeleri.
- 10- Yapısal reformların gerçekleştirilememesidir.

Aşamaları:

- 1- 1990` li yıllarda yükselen cari işlemler açığı,
- 2- Çin para birimi yuanın 1994` de değer kaybederek diğer bölge ülkeleri aleyhine bir rekabet üstünlüğü oluşturması,
- 3- Bölge ülkelerin parite olarak aldığı ABD dolarının % 50 oranında değer kazanması,
- 4- 1995-1996 yıllarında, yarı iletken ürünlere olan talebin düşmesi,
- 5- Japon ekonomisinin zayıflamaya başlaması,
- 6- Yatırımların ticari mal üretimi yerine, emlak ve diğer spekülasyon alanlarına yönelmesi,
- 7- Ticari bankaların, riskli projeleri, dışardan kısa vade şeklinde aldıkları kredilerle finanse etmeleridir.

Amerikan hazine yetkilileri ile ortaklaşa çalışan IMF yetkililerinin oluşturdukları kriz programının içeriğini ;⁵⁹

- 1- Krizden etkilenen ve paralarını devalüe eden ülkelere para yardımında bulunulması,
- 2- Kredinin şartı olarak crony capitalism gibi unsurların kaldırılmasının ve ülke ekonomisinin reforma tabi tutulmasının talep edilmesi,
- 3- Faiz hadlerini yüksek tutarak uluslararası fonların ülkeden çıkışına engel olmaya çalışmaların sağlanması,
- 4- Devalüasyondan ve yükselen faizlerden sonra yatırımcı tekrar oluşması için beklenmesi maddeleri oluşturmaktadır.⁶⁰

Bu strateji 1994-95 Meksika krizinde de ABD Hazine yöneticisi Robert Rubin tarafından uygulamaya getirilmiş ve bir yıl sonra güven ortamı oluşmuş ekonomi toparlanmıştır. 1994 krizinde Türkiye krizinde de aynı reçete uygulanmıştır.⁶¹

Etkileri:⁶²

- 1- Krizin etkisi ile gelişmekte olan ekonomilerden hızlı bir sermaye çıkışı gözlemlenmiştir,
- 2- Ülke paraları ve hisse senetleri önemli ölçüde değer kaybetmiştir,
- 3- Faiz oranlarında ani yükselişler kaydedilmiştir,

⁵⁹ Deniz Gökçe ``Asya Nasıl Kurtulur?``, Akşam, 7 Eylül 1998.

⁶⁰ Asya`yi Kurtarmak İçin Radikal Önlemler Almanın Zamani Gelmiştir``, Asya`yi Kurtarmak İçin Radikal Önlemler, <http://www.foreigntrade.gov.tr/EKONOMI/BULTEN/sayi16/asya.htm>,s.1.

⁶¹ Deniz Gökçe ``Asya Nasıl Kurtulur?``, Akşam, 7 Eylül 1998.

⁶² ``Dünya ve Türkiye Ekonomisinde Gelişme ve Bekleyişler``, s.1.

- 4- Kriz sonrasında bu ekonomilere yönelik yeni sermaye girişleri de yavaşlamış ve dış borçlanma maliyetleri yükselmiştir.

DTM`nin hazırladığı, 1999 yılı beklentilerine dair değerlendirmeye göre, hala durgunluk surecinden çıkamayan Japonya`da yıllık GSYİH, 1998`in ikinci çeyreğinde % 3.3. küçülmüştür. Japon bankaların batık kredi miktarı da GSYİH`nin % 30`una ulaşmıştır. Değerlendirmeye göre, global üretim artış oranınının 1997`deki % 3.2`lik seviyesinden 1998`de % 1.8`e düşmesi ve 1999`da çok az bir iyileşme ile % 1.9 olarak gerçekleşmesi beklenmektedir. 2001-2007 dönemini kapsayan uzun vadede ise global durgunluğun derinleşmesini önlemeye yönelik politikalar uygulanır ve gelişmekte olan ülkeler mali sektörlerini ve reformlarını güçlendirirlerse, dünya ekonomisi yıllık % 3`un üzerinde bir büyüme kaydedecektir. Bu ülkelerin uzun vadeli büyüme oranlarının da % 5`in üzerinde gerçekleşmesi beklenmektedir. Japonya`nin da bankacılık problemlerini çözmesi durumunda, OECD`nin büyüme oranında artış göstereceği kaydedilmektedir.⁶³

Asya Kalkınma Bankası tarafından hazırlanan ADB Kalkınma Genel görünümü raporunda Filipinler ve Malezya`nin 1999 yılında ekonomik büyüme göstermesinin, Endonezya`nin ise bölgenin en belirsiz ülkesi olma özelliğini sürdürmesinin beklendiği belirtilmiştir. Asya Pasifik bölgesindeki gelişmekte olan ülkelere, geçen yıl % 2.6 oranında olan ekonomik büyümenin, bu yıl % 4.4`e yükselmesinin beklendiği ifade edilen raporda, bu oranın 1997 yılında % 6.2 olduğu hatırlatılmıştır.⁶⁴ 2000 yılında söz

⁶³ ``DTM`ye Göre Asya Krizden Çıkıyor``, Yeni Yüzyıl, 1 Mart 1999.

⁶⁴ ``Asya Kriz Sendromunu Açacak``, Akşam , 20 Nisan 1999.

konusu bölgedeki ekonomik büyümenin % 5.1 olmasının beklendiği kaydedilmektedir.⁶⁵

Hongkong and Shanghai Banking Corporation (HSBC)` nin mayıs sonu ekonomi raporu 1990` li yılların büyüme oranlarına geri dönmekte olduğunun sinyallerini vermektedir. Asya rakamlarına bakıldığında ASEAN-5⁶⁶ (Güney Doğu Asya Ulusları Topluluğu) ülkelerinin toparlanmış gözüktüğü ve büyüme hızlarının eksi rakamlardan pozitif rakamlara geçmek üzere olduğu ifade edilmektedir. ASEAN-5 ülkelerinin PPP ağırlıklarına göre dünya ekonomisinin % 6` sini oluşturması bu iyileşmenin önemini ortaya koymaktadır. Bu beş ülke Alman ekonomisinin dünya üzerindeki ağırlığı kadar ağırlık taşımaktadır. dolayısıyla iyileşmeleri durumunda dünya reel büyüme hızına % 0.3 kadar katkı yapacak gibi görünmektedirler. diğer yandan 1999 yılında % 5 küçüleceği düşünülen Kore` nin de % 6 büyüme ile dünya ekonomisinin genişlemesine % 0.2 kadar katkı yapması rapordaki diğer tahminlerdendir.⁶⁷

Asya ülkelerinin önemli bölümünün bu yıl pozitif büyüme kaydetmesini bekleyen Pasifik Ekonomik İşbirliği Konseyi (PECC)` nin Pacific Economic Outlook adlı raporunda, Asya Pasifik Ekonomik İşbirliği Konseyi (APEC) üyesi ülkelerin oluşturduğu bölgenin ekonomik büyüme hızı % 2.6 olarak öngörülmektedir. Raporda gelecek yıla ilişkin olarak büyüme hızının % 2.9` a yükselmesi beklenmektedir.⁶⁸

⁶⁵ ``Asya` da Umut Rüzgarları``, Yeni Yüzyıl, 20 Nisan 1999.

⁶⁶ Endonezya, Malezya, Filipinler, Singapur ve Tayland.

⁶⁷ Deniz Gökçe, ``Asya İyi Gözüküyor`` ,Akşam, 1 Haziran 1999.

⁶⁸ ``Asya` da Fakatli Umut``, Finansal Forum, 9 Haziran 1999.

PECC`nin öngörülerinden bir de, Çin`in para birimi yuanin devalüe etmesi olasılığı oluşturmaktadır. Böyle bir gelişmenin, bölge ülkelerinin de benzer adımlar atmasına yol açacağı ifade edilen raporda, Çin`in şu ana kadar sürdürdüğü yuani devalüe etmeme politikası bir rahatlama etkeni olarak ortaya koyulmaktadır. Ancak kamu sektörü ve bankacılık reformlarının beklenmesi, tüketicilerin işsizlik korkusu ve emeklilik kaygısıyla tasarruf yapmayı tercih etmeleri durumunda Japonya`daki gibi deflasyonla yüzleşilmesi ve iflas eşiğindeki kamu kuruluşları ve bankaların zararlarının para basılması suretiyle karşılanması yani Çin`de devalüasyon gündeme gelmesi kuvvetli bir ihtimaldir.⁶⁹

Japonya`nin Ekonomik Planlama Kurumu (EPA) haziran ayı raporunda, Japonya`nin şirket yapısının yeniden şekillendirilmesi sırasında ücretlerle ilgili olarak ortaya çıkan kaygıların, tüketim artısını engelleyen en önemli unsur olduğu belirtilmektedir. EPA`nin değerlendirmesinin aksine analistler, tüketimde görülen sınırlı artışın olumlu sinyal vermiyor olabileceğini belirtmektedirler. Yükselinin asil olarak konut satın alanlara sağlanan vergi kolaylıklarından kaynaklanıyor olduğunu ileri süren analistler, bunun kalıcı bir yönelim olmayabileceğine dikkat çekmektedirler. tüketicilerin uzun vadeli faiz oranlarının artması beklentisine bağlı olarak satın almaları hız vermesi de geçici artışa neden olan bir diğer etken olarak değerlendirilmektedir.

Japonya ekonomisinin diğer dikkat çekici sorunları arasında işsizlik ile yatırımların ciddi bir biçimde azalması sayılmaktadır. Nisan ayında % 4.8`lik düzeyi ile II. dünya savaşı sonrasında en yüksek işsizlik düzeyinin

⁶⁹ Mert Ülker, ``Asya`daki Düzeltme Ne Kadar Gerçek?``, Global Bülten Ağustos 1999, s.16.

gelecek aylarda % 5` in üzerine çıkması beklenmektedir. EPA, hkmetin bazı sektörleri teşvik etmesine karsın, tesis ve ekipman yatırımlarında Şiddetli bir dŐsn yaŐanmasını da olumsuz bir etken olarak ortaya koymaktadır.

BÖLÜM 4

ASYA KRİZİ VE TÜRK EKONOMİSİ ÜZERİNE ETKİLERİ

OECD pazarında pazar payı yüksek olan Asya ülkeleri sattıkları mallar açısından Türkiye`ye rakip olmaktadır. 1996 yılı verilerine göre Türkiye`nin ihracatının % 59.7`si OECD pazarına, % 7.6`si NAFTA ülkelerine, % 1.6`si da krizden etkilenen Asya ülkelerine ( Tayland, Malezya, Endonezya, ve Güney Kore) gitmektedir. Bu kapsamda, Türkiye`nin OECD pazarına ihracatının bazı Asya ülkelerinin kriz sonrasında rekabet gücü avantajı sağlamaları ve OECD bölgesinde büyümenin yavaşlaması, Asya pazarına ihracatının ise bu bölgede büyümenin düşmesi dolayısıyla etkilenmesi söz konusu olmaktadır.⁷⁰ Türkiye, Güney Asya ülkeleriyle benzer malları üretmektedir. Bu da , ulusal para birimlerinde devalüasyonlar sonrası rekabet gücü artmış Asya ülkelerine karşı, söz konusu malların ihracatında Türkiye için zafiyet meydana getirebilecektir. Sektörel bazda Asya ülkeleri en fazla elektrik-elektronik, otomotiv ve tekstil ürünleri dış satımı yapmaktadır.⁷¹

DTM yetkililerinin Türkiye`nin 1999 yılı uç aylık dönemini kapsayan ithalat ve ihracat rakamlarını dikkate alarak verdikleri bilgiye göre, ihracattaki azalmada tekstil ve giyim eşyası ihracatında görülen istikrarsız

⁷⁰ ``Asya Krizi Sonrası Oluşacak Muhetemel Etkiler``, Asya Krizinin İhracatı Üzerine Muhetemel Etkileri. 1998. <http://www.dpt.gov.tr/dptweb/ekutup98/burhanv/as-kriz.html>, s.10.

⁷¹ İMKB Araştırma Müdürlüğü, s.17.

gelişmeler önemli rol oynamıştır. Tekstil ve giyim ürünleri ihracatının duraklama içinde olması ise girdi ithalatının azalmasına neden olmuştur.⁷²

Türkiye`nin OECD ülkelerinde Pazar payının yüksek olduğu yaş meyve ve sebzeler, tütün ve mamulleri, dokuma hammaddeleri, tekstil ve hazır giyim ve bunların aksesuarları sektörlerinde, Asya ülkelerinin de önemli ölçüde pazar payları bulunmaktadır. Türkiye`nin OECD ülkelere yaptığı ihracatın % 50.2`sini oluşturan dokuma hammaddeleri, tekstil ve hazır giyim ve aksesuarları sektöründe Pazar payı % 6.7 iken, paralarını önemli ölçüde devalüe eden Asya ülkelerinin payı % 17.5`tir.⁷³ devalüasyon sonrasında bu ülkelerin Türkiye karşısında rekabet avantajı kazanmış olmalarının Türkiye`nin OECD pazarına ihracatını olumsuz yönde etkilemesi beklenmektedir. Avrupa Birliği; Hong Kong, Endonezya, Malezya, Filipinler, Singapur, Güney Kore ve Tayland`da yapılan tekstil ithalatına kota uygulamaktadır dolayısıyla yapılan devalüasyonların özellikle fiyatlar üzerinde aşağı doğru baskı oluşturacağı tahmin edilmektedir. Fiyatların ucuzlaması ile ihracat gelirinin düşeceği ancak kota uygulamasıyla tekstil sektörü üzerindeki etkinin sınırlı kalacağı düşünülmektedir. Söz konusu sektörlerde Çin tek başına % 32.9`luk Pazar payına sahiptir ancak, Avrupa Birliği ikili anlaşmalar çerçevesinde Çin`e de kota uygulamaktadır.⁷⁴

Tekstil sektörü Türkiye`ye en büyük döviz girdisi sağlayan sektör konumundadır. Türkiye`nin 1996 yılındaki 23.1 milyar dolarlık, 1997

⁷² Aydoğdu Hatice, ``İthalatın Düşüş Nedeni İç Talepte Daralma ve Düşük Kapasite``, Reuters, 25 Mayıs 1999

⁷³ İstanbul Ticaret Odası, s. 68.

⁷⁴ Akman,s.53.

yılındaki 26 milyar dolarlık toplam ihracatının yaklaşık % 40' ı tekstil ürünlerinden oluşmaktadır.⁷⁵

1998 yılı ilk altı ayında AB' nin giyim sektöründe 1 numaralı tedarikçisi olan Türkiye, yıl sonunda yerini Asya krizi ardından fiyat indiren Çin' e bırakmıştır. 1998 ortalaması itibariyle AB' ye 4 milyar 786 milyon ECU' luk ihracat yapan Çin' in gerisinde kalan Türkiye' nin ihracatı 4 milyar 366 milyon ECU olarak gerçekleşmiştir.⁷⁶

Devlet İstatistik Enstitüsü verilerine göre 1998' in 11 ayında tekstil sektörünün belli başlı dört ürünündeki ortalama % 43 oranında gerilemiştir. söz konusu dönemde, bir önceki yılın aynı dönemine göre, pamuk ipliği üretimi % 45.7, pamuklu dokuma üretimi % 39.2, yün ipliği üretimi % 68.8, yünlü dokuma üretimi ise % 20.8 oranında azalmıştır. DIE' nin seçilmiş 100 sanayii maddesi içinde en fazla üretim düşüşü de yine tekstil ürünlerinde gözlenmiştir.⁷⁷

Türkiye Giyim Sanayicileri Derneği' nin ilk üç aylık sektör değerlendirme raporuna göre bir önceki döneme kıyasla tekstil ihracatı % 0.2 azalarak 761 milyon 146 bin dolara gerilemiştir. Türkiye Giyim Sanayicileri Başkanı, giyim ve tekstilin toplam ihracat içindeki payının % 40.3 olarak gerçekleştiğini belirtmiştir.⁷⁸ İstanbul Tekstil ve Konfeksiyon

⁷⁵ İMKB Araştırma Müdürlüğü, s.17.

⁷⁶ ``Türkiye Tekstilde AB' yi Çin' e Kaptırdı'', Milliyet, 13 Nisan 1999.

⁷⁷ ``Tekstilin Bilançosu Ağır'', Akşam, 19 Ocak 1999.

⁷⁸ ``Türkiye Tekstilde AB' yi Çin' e Kaptırdı'', Milliyet, 13 Nisan 1999.

İhracatçıları Birliği kayıtlarına göre, mayıs ilk yarısında tekstil ihracatındaki gerileme % 11.67 düzeyinde gerçekleşmiş, 53 milyon dolara gerilemiştir.⁷⁹

Asya Pasifik Bölgesi` ndeki ülkelerin para birimlerini ABD doları karşısında değer kaybetmesi ile işçilik ve enerji maliyetlerinin düşmesi Türkiye` nin pazar payındaki daralmanın basılıca sebeplerini oluşturmuştur.⁸⁰

4.1. ASYA KRIZININ SEKTOREL ETKİLERİ

ASYA Pasifik bölgesindeki ekonomik kriz sonrası Asya para birimlerinin dolar karşısında değer kaybı, Türkiye` dekine göre daha düşük işçilik ve enerji maliyetleri ile birleşince, Türk üreticiler aleyhine maliyet farkı oluşmuştur.⁸¹

ITKIB` in yayın organı hedefte yayınlanan ve 55 ülkeyi kapsayan Asya` daki 10 ülkeden 8` inin en düşük maliyetle üretim yaptığı belirtilen araştırmaya göre, Almanya 0.444 dolar/dakika ile en yüksek hazır giyim maliyetleri sıralamasında birinci durumdadır. İtalya kişi başına maliyetle 0.361 dolar ile ikinci, Fransa 0.326 dolar ile üçüncü, ABD 0.284 dolar ile dördüncü, İngiltere 0.260 dolar ile besinci olurken Türkiye 0.146 ile 20` inci sırada yer almaktadır. Maliyet listesinin son sıralarını 0.098 dolar ile Çin, 0.096 dolar ile Endonezya paylaşmaktadır.⁸²

⁷⁹ Ayşegül Altın, ``Kötü İmaj Markayı Vurdu``, Yeni Yüzyıl, 21 Mayıs 1999.

⁸⁰ İMKB Araştırma Müdürlüğü, s.17.

⁸¹ ``Asya Krizinin Sektörlere Etkisi``, Global Bülten,Mart 1998,s.20.

⁸² ``Tekstilde En Ucuz Asya``, Cumhuriyet, 19 Nisan 1999

1997 son çeyreğinden bu yana Asya kökenli sentetik iplik ithalatı önemli ölçüde düşmüştür. Bölgedeki fidansal kriz nedeniyle, Uzakdoğulu ihracatçılar vadeli ödeme yerine peşin ödeme talep edince polyester girişi de yavaşlamıştır. Bu ürünlerde Asya`dan ithalatın yavaşlaması Türk tekstil üreticilerinin maliyetlerinin dolayısıyla fiyatlarının hızla yükselmesine neden olmuştur. Asya`lı rakiplerine göre fiyat açısından dezavantajlı durumda kalan Türk üreticiler Avrupa`dan yeni sipariş alamamış ve Pazar paylarını kaybetmişlerdir. Bu kaybı telafi için iç pazara dönünce beklenmedik oranda artan arz iç pazarda fiyatları hızla düşürmüştür. Örneğin 2.80 dolar olan polyester iplik fiyatı pek çok üretici için basa bas noktası olan 1.90 dolara düşmüştür.⁸³

4.1.1. TÜRKİYE`DE TEKSTİL SEKTÖRÜNÜN GENEL GÖRÜNÜMÜ

Dünyanın bir çok ülkesinde olduğu gibi, Türkiye`de de ilk kurulan ve gelişen sanayii dalı tekstildir. Türkiye ilk önce pamuk iplikçiliği yatırımlarını artırmıştır. Pamuk iplikçiliği sermaye yoğun bir sanayii dalı olmasına karşın, sağladığı katma değer düşük ve değer olarak pazarının da küçük olması nedeniyle sanayileşmekte olan ülkeler için çok uygun bir sanayii dalı olmadığına, ihracata yönelik Türk tekstil sanayiinin gelişimi nispeten yavaş olmuştur. Türkiye ile benzer durumda iken ve aynı anda ihracata yönelik tekstil sanayii kurmaya başlayan Güney Kore, Tayvan ve Hong Kong ise hazır giyim sanayii ile başlamışlar ve daha hızlı ve büyük gelişmeler sağlamışlardır.⁸⁴

⁸³ ``Asya Krizinin Sektörlere Etkisi``, Global Bülten, Mart 1998, s.20.

⁸⁴ Işık Tarakçioğlu, ``Tekstil Sanayii Nereye Gidiyor?``, Power, Kasım 1998, s.110.

Tekstil üretimi ,üretim temel hammaddesi olan liflerin üretimi ile başlayan ham kumaş, bitmiş kumaş, giysi yapımı gibi çok sayıda işlemi içeren aşamalardan oluşan uzun bir süreç olarak tanımlanmaktadır.⁸⁵ Tekstil endüstrisinin geçmişi 1920` lere kadar uzanmaktadır. Bu yıllarda yeterli üretim ve kapasite olmaması nedeniyle, basta pamuk olmak üzere tekstil hammaddesi ihraç edilerek tekstil ürünleri ithalatı yapılmıştır. 1920` li yılların sonralarından itibaren Türk Tekstil Endüstrisi için önemli adımlar gerçekleştirilmiştir.⁸⁶

Tekstil ve hazır giyim sektörü, geniş ürün yelpazesi, meydana getirdiği istihdam olanağı ve kazandırdığı döviz girdisiyle ekonomiye büyük katkı sağlamaktadır. 1980` li yılların başında ekonomide dışa donuk sanayii politikalarının izlenmesi sonucu sektörde büyük bir ihracat artışı yasayan Türkiye, son 15 yılda dünyanın önde gelen tekstil ve hazır giyim ihracatçısı ülkeler arasına girmiştir.⁸⁷ Tekstil ürünlerinin hammaddesi olan pamuğu üreten ülkelerin başında Çin ABD, Rusya, Hindistan ve Pakistan gelmektedir. dünyada toplam pamuğun yaklaşık dörtte üçü bu ülkelere üretilmektedir. Tekstil ve konfeksiyon ürünleri ihraç eden ülkelerin başlıcaları ise İtalya, Hong Kong, Güney Kore, Fransa ve Almanya` dir. Önde gelen ihracatçı ülkelerin çoğu aynı zamanda önde gelen ithalatçı durumundadırlar.⁸⁸

---

⁸⁵ Milli Prodüktive Merkezi Yayınları: Türk Tekstil Sanayiinin Yapısı ve İhracatta Karşılaşılan Güçlükler Semineri, Ankara: 1986, s.11.

⁸⁶ T.C. Başbakanlık Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığı, Tekstil ve Konfeksiyon Sektörümüzle İlgili Kısa Bilgiler, Nisan 1990, s.1.

⁸⁷ İMKB, Pamuklu Tekstil Sektörü, İstanbul:1995,s.1.

⁸⁸ Emlak Bankası Yayınları, Tekstil Sanayii, Kasım 1990,s.3.

Tekstil sektöründe kapasite artırıcı yeni yatırımlara yatırım teşvik belgesi verilmemesinin de etkisi ile, kısa dönemde kapasite artışının büyük ölçüde duracağı, Uzakdoğu Asya ülkelerinde başlayan ekonomik krizin dünya genelinde yayılmaması durumunda, sektörde kapasite kullanma oranlarının uygun bir seviyeye ulaşacağı tahmin edilmektedir.⁸⁹

4.1.2. TEKSTİL SEKTÖRÜNDEKİ KRİZİN NEDENLERİ

TC merkez Bankası, tekstil ve tekstil ürünleri sanayiinde faaliyet gösteren 1.082 firmayla ilgili olarak 1997 yılı ve öncesi yaptığı incelemelerde sektörün avantajlarını ve sorunlarını ortaya koymuş ve kriz öncesi uyarıda bulunmuştur. Merkez Bankası, ihracatın ve ülke ekonomisinin itici gücü tekstil sektörünün avantajlarını düşük ücret, kalifiye işgücü ve yerli pamuk dezavantajını ise kapasite fazlalığı olarak ortaya koymuştur. İplik gibi bazı ürünlerde dünyada kapasite fazlalığı varken 1993-1997 yılları arasında iplik yatırımları yapılarak Türkiye`de kapasite fazlalığı yaratılması bu anlamda büyük bir sorundur.⁹⁰ Üstelik bu yatırımlar pahalı sermaye ile yapılmıştır buda rekabet gücünü zayıflatıcı bir etkidir. Sektörde gereğinden fazla yatırım yapılmış olması ve üretimin aynı hızda ihracata yönlendirilememesi⁹¹, mevcut ihracat koşullarında Türk firmaların yurtdışı pazarlarda birbirleriyle rekabete girmeleri olumsuz faktörler olarak nitelendirilmektedir.⁹²

⁸⁹ Azmi Özer, TSKB Pamuklu Tekstil Sektör Raporu, 1998, s.2-3.

⁹⁰ Hızır Yeşil, ``Tekstildcilerden Acil Çözüm Önerileri``, Dünya, 28 Ağustos 1998.

⁹¹ Hanife Şenyüz, ``Tekstil Teşvikleri Durduruldu``, Radikal, 29 Temmuz 1998.

⁹² ``Merkez Bankası Tekstil Sektörünü Büyüteç Altına Aldı``, Dünya Dosyaları-Tekstil Konfeksiyon, 19 Nisan 1999, no:9, s.20.

Ülke grupları arasında ekonomik bütünleşmenin bir yolu olan gümrük birliklerinin amacı; ülkeler arasındaki ticaretin gümrük vergisi ve sayısal kısıtlamalar olmadan yapılmasıdır. Gümrük birliğine dahil ülkeler, üçüncü ülkelerden gelen mallara da aynı dış ticaret politikasını uygularlar. Gümrük birliği, ticari bir antlaşma olmasının yanı sıra, sosyal ve siyasal anlamda etkileri büyük geniş çaplı bir organizasyondur. Türkiye AB` ye üye olmadan Gümrük Birliği` ne giren tek ülkedir bunun da Türk ekonomisi ve sektörleri üzerine avantaj ve dezavantaj olarak çeşitli yansımaları vardır.⁹³

Türkiye` nin gümrük Birliği antlaşması gereğince gümrük vergilerinde indirim gitmiş olması AB dışından ucuz hammaddelerin özellikle de sentetik maddelerin ithalatını kolaylaştırmış ve böylelikle tekstil ticaret fazlasının azalmasına neden olmuştur. Önceki yıla göre dolar bazında % 50 dolaylarında daha ucuz fiyatla satışa sunulan Asya kökenli iplikler, hem iç hem de dış pazarları doldurmuş⁹⁴ Türk tekstilinde % 30 kapasite düşüşüne neden olmuştur.⁹⁵

1995 senesinde tekstile yapılan yatırım 5.5 milyar dolara varmıştır. aşırı yatırıma giren sektör başta Almanya olmak üzere Avrupa` daki durgunluk ve markın değer kaybıyla karşı karşıya kalmış, ihracattaki gücü zayıflamıştır. Asya krizinin etkileridir diğer zayıflatıcı neden olmuştur. sektör bu koşullarda iken bankalar kredilerini geri çağırınca kriz iyice belirginleşmiştir.⁹⁶

⁹³ Yurdagül Muratoğlu ve Nurgül Çoban, ``Türk Hazır Giyim Sanayiinin Teknolojik Yatırımlarını Gümrük Birliği Nasıl Etkileyecek?`` , Kalkınmada Anahtar, Mayıs 1996 No: 89

⁹⁴ ``Tekstil Sektörü Krize Direniyor``, Finansal Forum, 28 Ocak 1999

⁹⁵ Harun Gürek, ``Tekstil Teşvikleri Durduruldu``, Milliyet, Mart 1999.

⁹⁶ Eylem Türk, ``Tekstile Yılmaz Neşteri``, Yeni Yüzyıl, 2 Ağustos 1998.

1998 yili itibariyle sektörde kapasite kullanım oranı % 66 dolayında olmuştur. Bu durumda 2001 yılına kadar yatırım yapılmasa, ihracat artırılıp ithalat azaltılsa bile kapasite kullanım oranının % 78` ler dolayında olacağı ileri sürülmektedir.⁹⁷

Ortak para birimine geçmeye hazırlanan Avrupa Birliği ülkeleri, enflasyonu düşürecek, kamu açıklarını kapatacak şekilde hareket etmeye başlamışlardır.⁹⁸ Türk tekstil üreticilerinden düşük fiyatla mal almak isteyen AB ülkelerinin siparişlerini bir bölüm tekstil üreticisi kabul etmezken, ihracat yapmak isteyenler de bu zararı kabul etmek zorunda kalmışlardır.⁹⁹

İstanbul Menkul Kıymetler Borsası'na kayıtlı 145 imalat sanayii firmasının denetimden geçmiş mali tablolarına göre, tekstilde`` kısa vadeli banka kredisi`` kullanımını % 20 ile sektörler ortalamasının iki katını bulmaktadır. kısa vadeli banka borçlarının tüm firmalar ortalaması % 10` u asmamaktadır. Firmaların öz sermaye oranları da tekstil sektörünün krize acık yapıda olduğuna işaret etmektedir. `` IMKB` ye kayıtlı firmaların fidansal yapı ve tercihleri üzerine bir inceleme`` başlıklı araştırmada tekstilin, metal sektörüyle birlikte öz sermaye oranı % 50` nin altında seyrederken iki sektörden biri olduğu da ortaya konmaktadır.¹⁰⁰

Tekstil sektörünün mikro ve makro bazlı sorunları olduğu ileri sürülen araştırmada krizin devam etmesinin beklendiği belirtilmektedir. Yüksek faizlerin firmaları sıkıştırdığı ve yüksek borç stoku ile çalışmanın

⁹⁷ Hızır Yeşil, ``Tekstilcilerden Acil Çözüm Önerileri``,Dünya, 28 Ağustos 1998.

⁹⁸ Tamer Gerçi, ``Tekstilde Kriz Sonrası Son Durum,Tekstil İşveren Dergisi, No:226, Ekim 1998,s.36-37.

⁹⁹ Sevgi Sayar, ``Tekstil Sektöründe Siparişler Durdu``, Finansal Forum, 29 Haziran 1998.

¹⁰⁰ Fatih Tombuloğlu, ``Tekstilin Sorunu Yapısal``, Finansal Forum,13 Ocak 1999.

iflas riskini artırdığı ortaya konmaktadır. Öz sermayenin firmalar için önemli bir finansman kaynağı olduğu dikkate alındığında 145 firmanın genelinde öz sermaye payının % 51, kalan finansmanın da dışsal kaynaklardan sağlandığı görülmektedir. Bu da firmaların pahalı ve riskli bir şekilde kendi kendini finanse etme zorunluluğu ile karşı karşıya kaldığını göstermektedir.¹⁰¹

4.2. BANKA KREDİLERİ VE TEKSTİL SEKTÖRÜ

İstanbul Sanayi Odası`nin Türkiye`nin en büyük 500 kuruluşu incelemesine göre, Türkiye`nin en borçlu sektörleri tekstil ve konfeksiyon olarak ortaya konmuştur. 500 büyük kuruluşta ``dış kaynak`` yapısının incelendiği çalışmada dokuma, giyim, deri ve ayakkabı sektörünün kısa vadeli finansal borçları ise 306.5 trilyon TL`dir. Uzun vadeli borçları ise 116.7 trilyon TL`dir. Buna göre sektörün kısa ve uzun dönem finansal borçları 423 trilyon TL`dir. Sektörün hem uzun vadeli hem kısa vadeli kaynak kullanımını açısından bütün sektörlerden daha borçlu durumda bulunduğu belirtilmektedir. İncelemede finansal borçlar dışında kalma diğer borçlar kaleminde de sektör 218 trilyon TL. kısa vadeli borçla üçüncü sıradadır. Uzun vadeli diğer borçlar sıralamasında ise 56 trilyon TL borçla yine birinci sıradadır.¹⁰²

Merkez bankasının yaptığı hesaplamalara göre batık kredi olarak isimlendirilen kredilerin miktarı Ocak 1999 sonunda 531.8 trilyon liraya ulaşmıştır. bankacılık sektörünün batık krediler konusunda en büyük sorunu

¹⁰¹ Öner Günçavdı ve Diğerleri, İMKB`ye Kayıtlı Firmaların Finansal Yapılarını Belirleyen Faktörler, İstanbul: TBB Yayınları,1999.s.27.

¹⁰² Tarakçıoğlu, s.110.

tekstil sektörüyle yasadığı kaydedilmiştir. 1999 mart ayı sonu itibariyle toplam banka kredilerinin % 8.8` i batık kredi haline gelmiştir. Bankaların, bu sektördeki batık kredilerinin toplam tutarı 176.4 trilyon lira olarak tespit edilmiştir. Banka kredilerinin % 15.5` ini kullanan tekstil sektöründe batık kredilerin toplam kredilere oranı 23.2` ye çıkmıştır. Nakit veya nakit dışı kredilerin % 5.5` inin sorunlu durumda bulunduğu belirtilmektedir.¹⁰³

Tüm tasfiye olunacak alacakların % 61.7` si tekstil ve gıda sektörlerinde görünmektedir. Bu iki sektör toplam kredilerin % 25.9`unu kullanmaktadır.¹⁰⁴

4.3. TEKSTİL SEKTÖRÜNDE FON KULLANIMI VE MALİYETLERİ

Tekstil sanayiinin finans yapısı incelendiğinde ilk ortaya çıkan bulgu, dışa açık olması özelliği sebebiyle fon tedarik ederken sadece yurtiçi olanakları değil dış piyasalarda mevcut olabilecek olanakları da kullanabilmesidir.

Bunun sonucu olarak bir taraftan fon sağlamada esneklik kazanılmakta diğer taraftan da finans maliyetlerinde rekabetçi bir yapıya ulaşılmaktadır. kullanılan fonlar genel anlamda döviz ve Türk lirası olarak

¹⁰³ ``Merkez Bankası Tekstil Sektörünü Büyüteç Altına Aldı``, Dünya Dosyaları-Tekstil Konfeksiyon, 19 Nisan 1999, no:9, s.20.

¹⁰⁴ Güngör Uras,`` Tekstil Firmaları 100 Lira Kredinin 23.2 Lirasını Batırdı``, Milliyet.

iki grupta toplanabilir ve finans maliyetlerinin irdelenmesi de bu başlıklar altında yapılabilir.¹⁰⁵

Türk Eximbank kanalı ile verilen kısa vadeli ihracat kredilerinin yarısını tekstil ve konfeksiyon sektörü kullanmaktadır. Eximbank genel müdürlüğünden alınan bilgiye göre 1998 yılında kullandırılan 850 trilyon liralık kredinin % 50' lik kısmını tekstil ve konfeksiyon sektörü almıştır. 1999 yılının ilk üç aylık döneminde verilen 240 trilyon liralık kredinin de yine % 51' lik kısmından tekstil ve konfeksiyon firmaları yaralanmıştır. Eximbank yetkilileri, kısa vadeli ihracat kredi hacminin 1999 yılında 4.4 milyar ABD dolarına ulaşmasını hedeflediklerini bildirmişlerdir.¹⁰⁶

4.4. TEKSTİL DÜNYASINDAKİ GELİŞMELER

DPT raporuna göre; dış dengenin muhafaza bakımından uluslararası konjonktür dikkate alınarak iç talebin kontrolü ve haksız rekabetin önlenmesi üzerinde önemle durulması gerekecektir.

Asya krizinin ülkemiz üzerindeki etkilerini en aza indirebilmek için dış dengenin sürdürülebilir bir yapıda gelişmesi gerekecektir. Bu, bir yandan Türkiye' nin uluslararası piyasalardaki rekabet gücünün korunması ve güçlendirilmesi diğer yandan yurtiçi talebin kontrol edilmesini gerektirecektir.

¹⁰⁵ Metin Peköz, `` Tekstil Sanayiinde Fon Tedariki ve Maliyetler`` , Tekstil Sanayii İşverenleri Sendikası Aylık Dergisi, Nisan 1997, No: 210 , s.7.

¹⁰⁶ ``Eximbank Kredilerin Yarısını Sektöre Verdi`` , Dünya Dosyaları-Tekstil Konfeksiyon, 19 Nisan 1999, No:9, s.3.

Merkez bankasının rezervlerini artırmadaki hassasiyetinin sürmesi, maliye politikasının da yurtiçi talebi kontrol edecek şekilde sürdürülmesi¹⁰⁷, kurlarda ödemeler dengesini bozacak etkilere izin verilmemesi¹⁰⁸, reel döviz kurlarında aşırı değerlenme ve dış dengede bozulma işaretlerinin ortaya çıkması halinde mali uyumun daha da sıkıştırılması, finans sektörünün gözetim ve denetim mekanizmalarının artırılması, ihracat artışının süreklilik kazanması, bu amaçla üretim kapasitesinin geliştirilmesi ve yatırımların hızlandırılması, eximbankin ihracatçıya sağlayacağı fidansal desteğin artırılması, ihracat ve kredi sigorta imkanlarının geliştirilmesi alınması gerekli önlemler arasında ifade edilmektedir.¹⁰⁹

Global gelişmelerin etkisiyle ekonominin bir krize girmesi ve kısa vadeli faiz oranlarının aniden yükselmesi halinde¹¹⁰;

- 1- Piyasanın likit tutması,
- 2- Çabuk karar verilmesi,
- 3- Kredi verilen sektörlerin tek başına değil entegre olarak göz önünde tutulması önerisinde bulunulmuştur.

1) Eximbank fonlarının güçlendirilmesi¹¹¹, kaynak sorununun çözümlenmesi, sermaye artırımına yönelik aktarımların

¹⁰⁷ Levent Akbay, ``DPT Uyardı``, Finansal Forum, 20 Mart 1999, s.1.

¹⁰⁸ Erçel` den Krize 5` li Çare, Milliyet, 9 Kasım 1998, s.6.

¹⁰⁹ Levent Akbay, DPT Uyardı, Dünya , 20 Mart 1998.

¹¹⁰ Erçel` den Krize 5` li Çare, Milliyet, 9 Kasım 1998, s.6.

¹¹¹ Leyla Şen, ``Tekstildilerden Hükümete Asya Krizine Önlem Raporu``,Dünya,11 Subat 1998.

- gerçekleştirilmesi¹¹², Eximbank` ta tekstilciler için bir fon ayrılması¹¹³,
- 2) Tekstil kalkınma bankasının kurulması, belirlenen kriterlere uyanlara bu bankadan kredi sağlanması¹¹⁴,
  - 3) Teşvik sisteminin bütünüyle gözden geçirilip, sistemin özel sektör yatırımlarını yönlendirici şekilde islemesinin sağlanması¹¹⁵,
  - 4) KOBİ` lerin eğitim çabalarına destek verilmesi¹¹⁶,
  - 5) Yabancılara yapılacak, ülkeye sermaye getirecek ve ihracata donuk işbirliklerini teşvik edecek önlemlerin alınması¹¹⁷,
  - 6) Döviz kredilerinde vadelerin uzatılması,
  - 7) İhracat performansına dayalı olarak alınan sendikasyon kredilerinin aynı vade ve uygun koşullarda ihracatçılara kullandırılmasına yönelik düzenlemeler yapılması¹¹⁸,
  - 8) Fiyatları çok düşük gösterilerek ülkeye sokulan malların kontrol altına alınması,
  - 9) İthalatın kaydı esnasında uygulanan formalitelerin azaltılması,
  - 10) Mamul kumaş ithalatında ülke kotalarının uygulanmaması sebebiyle Uzakdoğu` dan sinirsiz bir şekilde ithalat yapılmakta olduğu bu nedenle¹¹⁹ kısa vadede etkili olabilecek bir tedbir olarak Asya ve Uzakdoğu ülkelerinden

¹¹² Fatih Atik, ``Tekstilcilerden Krize Çözüm``, Sabah, 1 Haziran 1999.

¹¹³ Tekstil İşveren Dergisi, Tekstil ve Konfeksiyon Sektörünün Sorunları, No: 224, Ağustos 1998 , s.26.

¹¹⁴ Leyla Şen, ``Devlet Güvencesinde Bankalar Konsorsiyumu Kurulsun``, Dünya, 25 Mayıs 1999.

¹¹⁵ Tefik Güngör, ``Tekstil Teşvikleri Durduruldu``, Dünya , 30 Temmuz 1998.

¹¹⁶ Leyla Şen, `` Tekstilcilerden Hükümete Asya Krizine Önlem Raporu``, Dünya, 11 Subat 1998.

¹¹⁷ Fatih Atik, ``Tekstilcilerden Krize Çözüm``, Sabah, 1 Haziran 1999.

¹¹⁸ ``İhracatta Bina Çökmek Üzere``, Yeni Yüzyıl, 20 Mayıs 1999.

¹¹⁹ Tekstil İşveren Dergisi, s.26.

gümrüksüz gelen iplik, kumaş ve diğer tekstil ara malları girişinin disiplin altına alınması¹²⁰,

- 11) Uzakdoğu mallarına sınırlama getirilmesi bekleniyorsa bu durumun serbest rekabet şartlarından vazgeçilerek gerçekleştirilmemesi, ithal ara maddeyle üretim yaparak ihracat gerçekleştiren ve döviz girdisini sağlayan firmaların ihmal edilmemesi¹²¹,
- 12) Firmaların yurtdışından kendi kredilerini bulmaları halinde bu firmalar lehine yurtdışında kullanabilecekleri teminat mektubu fon sisteminin Kamu bankalarının öncülüğünde oluşturulması,
- 13) Eximbank kredilerinin ihracatın tamamını kapsayacak şekilde verilmesi,
- 14) Sigortasız işçi çalıştırmaktan doğacak haksiz rekabetin önlenmesi,
- 15) Türkiye` ye giren dumpingli mallar hakkında anti-dumping uygulamasının yapılması,
- 16) Katma değer Vergisi ve diğer vergi oranlarının aşamalı olarak azaltılarak kayıt dışı ekonominin küçültülmesi¹²² - Tekstildeki yoğunlaşmanın nedeni maliyetlerin yüksekliğine bağlanmaktadır. 1998 Eylül itibari ile tekstil sektöründeki 2.5 milyon çalışanın % 40` inin kayıtsız çalıştığı ortaya konmuştur. kayıt dışı çalışmanın ekonomik maliyeti vardır ve vergi kaybına neden olmaktadır-¹²³

¹²⁰ Tefik Güngör, `` Tekstil Sanayicisi Ne Bekliyor?``, Dünya, 24 Temmuz 1998.

¹²¹ ``Tekstil Ara Mali İthalatı Frenliyor``, Dünya, 19 Aralık 1998.

¹²² ``Tekstilde Sorunlara Yeni Bakış``, Dünya, 21 Mayıs 1999.

¹²³ Eylem Türk, ``Tekstilde 1Milyon Kayıtdışı İsci Çalışıyor``, 14 Eylül 1998.

- 17) Bankaların kredi portföylerinin makul bir bölümünü uygun bir faiz yükü ile ihracatçılara aktarması tekstil sektöründe faaliyet gösteren firmaların ortak talepleri arasındadır.¹²⁴

Sektörde finansal problemleri çözmek için dünya Bankası`na sunulmak üzere bir program hazırlanmaktadır. Devlet garantisi altında Halk Bankası, Sınai Kalkınma Bankası ve Eximbank gibi milli bankaların bir araya gelerek oluşturacağı bir konsorsiyum tekstil projelerini dünya Bankası`na götürebilceği umulmaktadır.¹²⁵

4.5. TÜRK TEKSTİL SANAYİİNİN GELECEĞİ VE ALINMASI GEREKEN ÖNLEMLER

AB ekonomisinde tekstil ve konfeksiyon sanayii önemli bir yere sahiptir. AB, doğrudan 2.52 milyon ve dolaylı olarak da 2 milyona yakın bir işgücü ve sanayii istihdamının % 8`ini oluşturmaktadır. Toplam dünya ithalatının % 12`sini ve ihracatının da % 15`ini gerçekleştirmiş, tekstil dış ticaretinde, 1996 yılında 5 milyar ECU`nun üzerinde fazlalık sağlamıştır. 120.000 firmanın bulunduğu bu sektör 1996 yılında 180 milyar ECU`luk bir ciro sağlamıştır.¹²⁶

AB ve diğer sanayileşmiş ülkeler son 20-25 yıl içerisinde emek-yoğun tekstil teknolojilerini dünyanın en sermaye yoğun teknolojilerinden

¹²⁴ ``İhracatta Bina Çökmek Üzere``, Yeni Yüzyıl, 20 Mayıs 1999.

¹²⁵ Leyla Şen, ``Devlet Güvencesinde Bankalar Konsorsiyumu Kurulsun``, Dünya, 25 Mayıs 1999.

¹²⁶ Işık Tarakçıoğlu, ``Tekstil Dünyasındaki Uluslararası Trendler``, Tekstil İşveren Dergisi, Şubat 1998, No:220,s.29.

biri haline getirmişler bu arada MFA, kota uygulamaları gibi konular altında kendi tekstil sanayilerinin yeniden yapılanma ve modernizasyonunu gerçekleştirmişler¹²⁷.

AB tekstil ve konfeksiyon sanayiinin önemli rekabet üstünlüklerinin yanında, Avrupa`da talepte daralma, düşük maliyetli ülkelerden ithalat ve yüksek işgücü maliyetleri konularında sorun yaşamaktadır. Ekonomist Intelligence (EIU) tarafından yapılan bir araştırmaya göre, AB`de 1992 yılında 18.6 kg/yıl olan kişi başına tekstil ve konfeksiyon nihai tüketimi, 2004 yılında 23.5 kg/yıl`a, diğer Avrupa ülkelerinin 8.9 kg/yıl kişi başına tüketim rakamları da 15.8 kg/yıl`a çıkacağı ileri sürülmektedir. Buna göre görülen talep daralması geçicidir.

EIU`nun belirtilen araştırmasına göre, AB`nin tekstil ve konfeksiyon sektöründe % 64 olan kendi kendine yeterlik endeksi % 49`a düşerken, Çin`in ki % 153`ten % 165`e, Güney Asya ülkelerinininki % 149`dan % 156`ya, Doğu ve Güneydoğu Asya ülkelerinininki % 186`dan % 188`e çıkacaktır. Bu arada önümüzdeki yıllarda, Doğu Avrupa`nın ve Türkiye`nin kendi kendine yeterlik endekslerinin de artması beklenmektedir.¹²⁸

Dünya Ticaret Örgütü antlaşmasına göre uygulanmakta olan miktar kısıtlamaları 2005 yılına kadar kademeli olarak kaldırılacaktır. DTO antlaşması ile yalnız kotalar kalkmayacak, haksız rekabet şartları ve ihracatçı ülkelerin kendi iç pazarlarını kapalı tutması durumu da sona

¹²⁷ Işık Tarakcıoğlu, ``AB ve Türk Tekstil Sanayileri Rakipler mi, Partnerler mi ?`` , Tekstil İşveren Dergisi, Eylül 1997, No: 215, s.22.

¹²⁸ Işık Tarakcıoğlu, ``Tekstil Dünyasındaki Uluslararası Trendler`` , Tekstil İşveren Dergisi, Şubat 1998, s. 29.

erecektir. Bu nedenle AB ülkelerinin önümüzdeki dönemde tekstil ve konfeksiyon ihracatını arttırmaya büyük önem vermeleri beklenmektedir.¹²⁹

Tekstil sanayiinin, üretimini kısmen orta ve doğu Avrupa ülkelerine kaydırması, diğer taraftan da gerçek tekstil ve konfeksiyon ihracatının artırılması çözüm yolu olarak ortaya konmaktadır. Bu uygulama sayesinde AB ülkelerinin, gerek kendi iç pazarları, gerekse üçüncü ülkelere ihracat için daha ucuza mal edebilmeleri, önümüzdeki yıllarda en fazla büyüyecek Pazar olan orta ve doğu Avrupa ülkeleri iç pazarına daha kolaylıkla girebilmeleri mümkün olacaktır.¹³⁰

---

¹²⁹ Işık Tarakcıoğlu, ``AB ve Türk Tekstil Sanayiileri Rakipler mi, Partnerler mi ?`` , Tekstil İşveren Dergisi, Eylül 1997,No: 215,s.22.

¹³⁰ Işık Tarakcıoğlu, ``AB ve Türk Tekstil Sanayiileri Rakipler mi, Partnerler mi ?`` , Tekstil İşveren Dergisi, Eylül 1997,No: 215,s.22.

EK

İNGİLTERE KOT PANTOLUNU HAZIR GİYİM PAZARI
ÜZERİNE ÖRNEK UYGULAMA

EK

Anket :

Katılımcı yaş durumu

18-22 23-27 28-31 32-35 35+

1. Kotları gardırobunuzun vazgeçilmez bir parçası olarak görüyor musunuz?

Evet

Hayır

2. Ne kadar sıklıkla kot giyersiniz?

Genellikle

Bazen

Haftada bir kez

Nadiren

3. Ne kadar sıklıkla kot almak için alışveriş yaparsınız?

- Her hafta
- Ayda iki kez
- Ayda bir kez
- Her üç ayda bir
- Her altı ayda bir
- Yılda bir kez

4. Giymekten hoşnut olduğunuz kotları arkadaşlarınıza da öneriyor musunuz?

- Evet
- Hayır

5. Vücutunuza uygun kotu kolaylıkla bulabiliyor musunuz?

- Evet
- Hayır

6. Lütfen kot alırken aşağıdaki kriterlere 1'den 5'e kadar ne kadar önem verdiğinizi belirtin.

- Fiyat
- Etiket
- Üzerine olması
- Moda
- Dizayn ve Kesim

7. Marka isimleri/etiketleri sizin için ne kadar önemli?

- Çok önemli
- Önemli
- Biraz önemli
- Önemsiz

8. Kot stilinizi işaretleyin. (Sadece birini işaretleyin)

- Dar
- İnce
- Bot kesim
- Erkek kesim
- Klasik
- Geniş
- Bol paça

9. Hangisini tercih edersiniz? (Sadece birini işaretleyin)

- George
- Gap
- Levi's
- Diesel
- Rock & Republic

10. Normalde bir çift kota ne kadar ödersiniz?

- £20 altı
- £20-60
- £60-100
- £100-150
- £150+

EK

Anketteki 6.sorunun analiz ve hesaplaması

Cevaplar katılımcılar tarafından verilen puanlara göre ayrılmıştır. Bu yüzden aşağıdaki figürler faktörlere göre puan veren insanların sayısını gösteriyor.

Faktörler	5 Puan	4 Puan	3 Puan	2 Puan	1 Puan	Toplam Puanlar
Fiyat	23	27	30	9	11	342
Etiket	19	18	20	29	14	299
Uyma	24	25	26	20	5	343
Moda	26	20	20	22	12	326
Dizayn	8	10	4	20	58	190
Toplam	500	400	300	200	100	1500

Toplam puanlar şu şekilde hesaplandı;

$$\begin{aligned} \text{Fiyat} &= (23*5) + (27*4) + (30*3) + (9*2) + (11*1) \\ &= 342 \end{aligned}$$

$$\begin{aligned} \text{Etiket} &= (19*5) + (18*4) + (20*3) + (29*2) + (14*1) \\ &= 299 \end{aligned}$$

$$\begin{aligned} \text{Uyma} &= (24*5) + (25*4) + (26*3) + (20*2) + (5*1) \\ &= 343 \end{aligned}$$

$$\begin{aligned} \text{Moda} &= (26*5) + (20*4) + (20*3) + (22*2) + (12*1) \\ &= 326 \end{aligned}$$

$$\begin{aligned} \text{Dizayn} &= (8*5) + (10*4) + (4*3) + (20*2) + (58*1) \\ &= 190 \end{aligned}$$

Satın alma kararını etkileyen faktörlerin yüzdesi şu şekilde hesaplandı:

$$\text{Yüzde} = (\text{Bireysel Toplam Puanlar} / \text{Genel Toplam}) * 100$$

$$\begin{aligned} \text{Fiyat} &= (342 / 1500) * 100 \\ &= 22.8 \end{aligned}$$

$$\begin{aligned} \text{Etikete} &= (299 / 1500) * 100 \\ &= 19.9 \end{aligned}$$

$$\begin{aligned} \text{Uyma} &= (343 / 1500) * 100 \\ &= 22.8 \end{aligned}$$

$$\begin{aligned} \text{Moda} &= (326 / 1500) * 100 \\ &= 21.7 \end{aligned}$$

$$\begin{aligned} \text{Dizayn} &= (190 / 1500) * 100 \\ &= 12.6 \end{aligned}$$

SONUÇ

Evet tezimizi kısaca özetlemek gerekirse ülkemizde tekstil sektörünün Cumhuriyet öncesinden başlayarak günümüze kadar kat etmiş olduğu mesafeyi hepimiz görüyoruz. Yünlü sektöründe ve pamuklu sektöründe kat etmiş olduğu mesafe ve bunun yanında dünya genelinde hazır giyim sektöründe üstlenmiş olduğu rolü açık bir şekilde görebiliyoruz. 1990' lı yıllarda yünlü sistemde, üretim hacminin yaklaşık 200 bin ton/yıl kapasite olduğu tahmin edilmektedir. 1995 yılı sonrasında, yünlü iplik sektörünün tüm alt birikimlerinin kapasite kullanım oranında düşüş görülmüştür. Bununla bağlantılı olarak; gerek 1990' li yıllar, gerekse 2000' li yıllarda yun iplik üretimi sürekli olarak talebin gerisinde kalmış, talebin üretimden daha hızlı artması ile birlikte fark son yıllarda daha da açılmıştır. 1996 yılından itibaren izlendiğinde, ihracatta istikrarlı bir artış, ithalatta ise dalgalı bir seyir söz konusudur. 2000-2004 döneminde ihracat istikrarlı bir şekilde artarken, 2003 ve 2004 yıllarında ithalatın da aynı trendini koruduğunu söyleyebiliriz.

1980 yılından itibaren büyük bir gelişme kaydeden konfeksiyon sektörümüz, ülke ekonomisine en fazla katkısı olan sektör konumunda olmuştur. Genelde 15- 35 kişilik çalışma kapasitesine sahip olan bu iş kolunda emek-yoğun bir özellik söz konusudur. Teknolojik yatırımlar bu sektör kolunda pek fazla yoktur. Konfeksiyon sektörü, daha çok ihracata yönelik olarak faaliyetlerini sürdürmektedir.

Ülkemizde son yıllarda tekstil sektöründe meydana gelen uygulamalar sayesinde piyasanın dünya üzerindeki konumu iyileştirilmiştir. 1 Ocak 2005 ile birlikte miktar kısıtlamalarının kalkması ile beraber dünyada tekstil ticaretinin önündeki bütün engellerin kalkmış olacağı düşünülmemelidir. Aksine, gelişmiş ülkelerin ticareti engelleyici yeni enstürmanlara başvurmaları beklenmektedir.

Bunlar arasında,

- 1- Anti-damping soruşturmaları,
- 2- Çevreye ve insana sağlığına uygun üretim,
- 3- Nihai urunun insana sağlığına uygunluğu,
- 4- ocuk işçi istihdamı sayılabilir.

En başta da belirttiğim gibi markalaşma tekstil sektöründe vazgeçilmez bir kavramdır. Markalaşma sonucunda ölkemizi temsil eden bir çok firma vardır ve dünya piyasasında başa oynamaktadır. Yapmış oldukları yatırımlar, sağladıkları istihdamlar sayesinde bir çok vatandaşımıza imkanlar sunmaktadırlar. Bir firmanın pazardaki üreticiliğini daha iyiye götürmek için, tüketici tavır ve tutumları, pazarlama müdürleri tarafından dikkate alınmalıdır, ki bu böylelikle stratejik kararlar alınmasına da yardımcı olacaktır. Marka kimliği değeri ve kriterleri üzerine çalışmak, tüketicinin daha çok ilgisini çekecek ve markaya bağlılığına sebep olacaktır, ki bu da ticari politikada da bir değişiklik olduğu zaman, müşterilerin markaların değişimine karşı koymalarıyla tanımlanmaktadır.

Marka şirket stratejisi ve yönetiminde önemli bir rol oynarken, aynı zamanda anlaşılmaz nitelikleri belirlemede ve şirketin fidansal belirginliğinde her geçen gün daha önemli bir rol oynamaktadır.

1997 yılında tekstil sektörünü dünyada ve ölkemizde çok sıkıntıya sokan bir kriz yaşanmıştır. Bu kriz uzak doğu ölkelerinde başlayıp dünya geneline yayılmıştır ve tekstil üretimi yapan bütün ölkeleri ciddi Zaralara uğratmıştır. Bu ölkelerin başında Tayland, Güney Kore, Malezya, Endonezya ve Filipinler gelmektedir.

Krizin saydığımız ölkelere etkisi olduğu gibi bizim ölkemize de ciddi zararları olmuştur. 1996 yılı verilerine göre Türkiye`nin ihracatının % 59.7`si OECD pazarına, % 7.6`si NAFTA ölkelerine, % 1.6`si da krizden etkilenen Asya ölkelerine (Tayland, Malezya, Endonezya, ve Güney Kore) gitmektedir.

Bu kapsamda, Türkiye`nin OECD pazarına ihracatının bazı Asya ülkelerinin kriz sonrasında rekabet gücü avantajı sağlamaları ve OECD bölgesinde büyümenin yavaşlaması, Asya pazarına ihracatının ise bu bölgede büyümenin düşmesi dolayısıyla etkilenmesi söz konusu olmaktadır. Tekstil sektörü Türkiye`ye en büyük döviz girdisi sağlayan sektör konumundadır. Türkiye`nin 1996 yılındaki 23.1 milyar dolarlık, 1997 yılındaki 26 milyar dolarlık toplam ihracatının yaklaşık % 40`ı tekstil ürünlerinden oluşmaktadır.

Dünyanın bir çok ülkesinde olduğu gibi, Türkiye`de de ilk kurulan ve gelişen sanayii dalı tekstildir. Tekstil ve hazır giyim sektörü, geniş ürün yelpazesi, meydana getirdiği istihdam olanağı ve kazandırdığı döviz girdisiyle ekonomiye büyük katkı sağlamaktadır.

Fakat her sektörde olduğu gibi ülkemizde de tekstil sektörüne çok ciddi boyutlarda yatırımlar yapılmıştır. Bu kadar yatırım artık ülkemiz adına belli seviyelere ulaşmıştır. Her iş kolunda olduğu gibi artık bizim ülkemizde de tekstil sektöründe yapılan yatırımların durdurulmasa da azaltılması gerekmektedir. Çünkü piyasa rakamları ve verilerini incelleme imkanı bulduğumuz zaman bu pazardan pay almak isteyen üreticilerin sayısı her geçen gün artmaktadır ve herkesin aldığı pay azalmaktadır. Bu ise firmalarda karlılık oranlarını azalttığı gibi bazı sermayesi küçük firmalar açısından sonu iflasa kadar gitmektedir.

Bu vakitten sonra artık sektöre giren her bir firmanın hem sektöre hem de kendine bir faydası olmayacağı gibi zararı olmaktadır. Yani artık tekstil sektöründe bir firmanın marjinal faydasında zarar yönünde artış olmaktadır. Pazarın ve payın büyüklüğünden dolayı cazip olan bu sektör artık üretim ve yatırım bakımından doymuş ve günümüzde büyümesini tamamlamıştır.

KAYNAKLAR

- Aras, G., 2006, *Avrupa Birliği ve Dünya Pazarlama Uyum Açısından Türk Tekstil ve Konfeksiyon Sektörünün Rekabet Yeteneği*, İstanbul: Mart Matbaası.
- Arı, S., Bilgin, H., Karabulut, G., 2004, ITKIB, *Türk Hazır Giyim Sektöründe Rekabet Gücü Analizi ve Rekabet Gücü Arttırıcı Politika Önerileri*, İstanbul: Kitap Matbaacılık.
- Arnold, D. 1992, *The Handbook of Brand Management*, Century Business: The Economist Boks.
- Aaker, D. 1996, *Building Strong Brands*, New York, Free Pres.
- Asya Para Dergisi*, Haziran 1999, ss.10-11.
- Akman Vedat, "Krizin Avrupa ve Uzak Doğu Ayağı", *Finansal Forum*, 8 Ekim 1998.
- "Asya Krizi Bankalar Yüzünden", *Liberal Bakış*, 3 Nisan 1998-Diş Ticaret Dergisi
- "Asya Krizi Uzakdoğu Bankalarını Zorluyor", *Finansal Forum*, 3 Nisan 1998.
- "Asya Yatırımları Tekrar Normale Donuyor"
- "Asya Krizi ve Global Doğrudan Yabancı Yatırım Akısına Etkisi"
- "Asya`yı Kurtarmak İçin Radikal Önlemler Almanın Zamanı Gelmiştir", *Asya`yi Kurtarmak İçin Radikal Önlemler*,
<http://www.foreigntrade.gov.tr/EKONOMİ/BÜLTEN/say116/asya.htm>
- Akşam*, "Asya Kriz Sendromunu Açacak", 20 Nisan 1999.
- Yeni Yüzyıl* "Asya` da Umut Rüzgarları", 20 Nisan 1999.
- Finansal Forum*, "Asya` da Fakatlı Umut", 9 Haziran 1999.
- "Asya Krizi Sonrası Oluşacak Muhtemel Etkiler", *Asya Krizinin İhracatı Üzerine Muhtemel Etkileri*. 1998.<http://www.dpt.gov.tr/dptweb/ekutup98/burhanv/as-kriz.html>, s.10.
- Altın Ayşegül, "Kötü İmaj Markayı Vurdu", *Yeni Yüzyıl*, 21 Mayıs 1999.
- Global Bülten* "Asya Krizinin Sektörlere Etkisi", Mart 1998.
- Akbay Levent, "DPT Uyardı", *Finansal Forum*, 20 Mart 1999.
- Akbay Levent, "DPT Uyardı", *Dünya*, 20 Mart 1998.

Atik Fatih, ``Tekstildilerden Krize Çözüm`` , *Sabah*, 1 Haziran 1999.

Aydoğdu Hatice, ``İthalatın Düşüş Nedeni İç Talepte Daralma ve Düşük Kapasite`` , *Reuters*, 25 Mayıs 1999

**Bozoğlu, Z.M., ``Türk hazır Giyim sektöründe Çin Tehdidine Karşı Markalaşma``
``<http://www.igeme.org.tr/tur/bakis/sayi%28/bakis2844.htm>**

Crainger, S. 1995, *The Real Power of Brands: Making Brands Work For Competitive Advantage*, Pitman Publishing and London

Chernatony L., Mc Donald M. 2003, *Creating Powerful Brands*, 3. Edition, Burlington: Elsevier Butterworth Heinemann.

Clifton R., Simmons J. 2003, *Brands and branding*, Profile Books, London.

``Dünya ve Türkiye Ekonomisinde Gelişme ve Bekleyişler`` s.1.

``DTM'ye Göre Asya Krizden Çıkıyor`` , *Yeni Yüzyıl*, 1 Mart 1999

DPT, ``Dünyada ve Türkiye`de Tekstil Sanayii`` , DPT, ANKARA, TEMMUZ 1985, s. ``145``

DPT, ``Tekstil ve hazır Giyim Sanayii Özel İhtisas Komisyonu Raporu`` , 2001 Ankara , s.41

Ekonomik ve Sosyal Konseyin 8 Şubat 1999 Tarihli Toplantı Öncesi Bilgi Notu, ``*Dünya ve Türkiye Ekonomisinde Gelişme ve Bekleyişler*`` , s.1

Emlak Bankası Yayınları, Tekstil Sanayii, Kasım 1990, s.3.

``Eximbank Kredilerin Yarısını Sektöre Verdi`` , Dünya Dosyaları-Tekstil Konfeksiyon, 19 Nisan 1999, No:9, s.3.

Ercel` den Krize 5` li Care, *Milliyet*, 9 Kasım 1998.

Gökçe Deniz ``Asya Nasıl Kurtulur?`` , *Aksam*, 7 Eylül 1998.

Gökçe Deniz, ``Asya İyi Gözüküyor`` , *Aksam*, 1 Haziran 1999

Gough Leo, *Asia Meltdown, The End Of The Miracle* , 1998, Capstone Pres.

Güngör Terfik, `` Tekstil Sanayicisi Ne Bekliyor?`` , *Dünya*, 24 Temmuz 1998

Güngör Terfik, ``Tekstil Teşvikleri Durduruldu`` , *Dünya*, 30 Temmuz 1998

Gürek Harun, ``Tekstil Teşvikleri Durduruldu``, *Milliyet*, Mart 1999.

Gerçi Tamer, ``Tekstilde Kriz Sonrası Son Durum, *Tekstil İşveren Dergisi*, No:226, Ekim 1998, ss.36-37.

Günçavdı Ömer ve Diğerleri, *İMKB` ye Kayıtlı Firmaların Finansal Yapılarını Belirleyen Faktörler*, İstanbul: TBB Yayınları.

İnce, M.A. ``Tekstil Terbiye Sektörünün Çözüm önerileri``,
<http://www.tekstilisveren.org.tr/dergi/agustos/sector.html>
İstanbul Ticaret Odası, s.18.

``İhracatta Bina Çökmek Üzere``, *Yeni Yüzyıl*, 20 Mayıs 1999.

İlkorur Korkmaz, `` Asya Krizi ve Mali Sektör Zayıflığı``, *Milliyet*, 11 Mart 1998.

İMKB Araştırma Müdürlüğü, Güneydoğu Asya Krizi, 21 Nisan 1998, s.4.

İMKB, Pamuklu Tekstil Sektörü, İstanbul:1995, s.1.

PROF. DR. KUYUCUKLU NAZIF, TÜRKİYE İKTİSADİ, FİLİZ KİTABEVİ, İSTANBUL, 1993, s. ``381-385``

Keller, K.L. 2003, *Strategic Brand Management: Building, Measuring, and Managing Brand Equity*, 2. Ed. New Jersey: Prentice Hall

``Krizin Yaşandığı Bölge Ülkelerindeki Ekonomik Gelişmeler``,<http://www.foreigntrade.gov.tr/DUNYA/kriz/blm3.htm>, s.1.

Mintel Reports 2004, *Variety Stores in UK August* online
http://academic.mintel.com/sinatra/academic/search_results/show&&type=RCItem&page=0&noaccess_page=0/display/id=114638> Accessed 10 september 2006

Marketing 1995, ``Wealthy Prove Loyal`` March 16 , p.3.

Milli Produktive Merkezi Yayınları: Türk Tekstil Sanayiinin Yapısı ve İhracatta Karşılaşılan Güçlükler Semineri, Ankara: 1986, s.11.

``Merkez Bankası Tekstil Sektörünü Büyüteç Altına Aldı``, *Dünya Dosyaları-Tekstil Konfeksiyon*, 19 Nisan 1999, no:9, s.20.

Muratoğlu Yurdağül ve Nurgül Çoban, ``Türk hazır Giyim Sanayiinin Teknolojik Yatırımlarını Gümrük Birliği Nasıl Etkileyecek?``, *Kalkınmada Anahtar*, Mayıs 1996 No: 89

Özer Azmi, TSKB Pamuklu Tekstil Sektör Raporu, 1998, s.2-3.

Pekoz Metin, `` Tekstil /sanayiinde Fon Tedariki ve Maliyetler``, *Tekstil Sanayii İşverenleri Sendikası Aylık Dergisi*, Nisan 1997.

Parasız İlker, ``Para Banka ve Finansal Piyasalar``, 6.B.,Ezgi Kitapevi Yayınları, Bursa, 1997.

Pearson S. 1996, *Building Brands Directly*, Macmillan Business, London

SAFEL Ruhan, Tekstil ve Konfeksiyon Sektörü, T.VAKIFLAR BANKASI T.A.O., Sektör araştırmaları serisi:12, ANKARA 1998, s. `` 43-44``

Şu Bizim Dökümanlar <http://www.evsiad.com/V2/Lang/Tr/Pg/PublishPage/Mla/2>

Şenyüz Hanife , ``Tekstil Teşvikleri Durduruldu``, *Radikal*,29 Temmuz 1998.

Sayar Sevgi, ``Tekstil sektöründe Siparişler Durdu``, *Finansal Forum*, 29 Haziran 1998.

Şen Leyla, `` Tekstildilerden Hükümete Asya Krizine Önlem Raporu``, *Dünya*, 11 Şubat 1998.

Şen Leyla, ``Devlet güvencesinde Bankalar Konsorsiyumu Kurulsun``, *Dünya*, 25 Mayıs 1999.

Tarakçıoğlu Işık, ``Tekstil Sanayii Nereye Gidiyor?``, *Power*, Kasım 1998, s.110.

Tarakçıoğlu Işık, ``Tekstil Dünyasındaki Uluslararası Trendler``, *Tekstil İşveren Dergisi*, Şubat 1998, No:220, s.29.

Tarakçıoğlu Işık, ``AB ve Türk Tekstil Sanayiileri Rakipler mi, Partmerler mi ?``, *Tekstil İşveren Dergisi*, Eylül 1997, No: 215, s.22.

Tombuloğlu Fatih, ``Tekstilin Sorunu Yapısal``, *Finansal Forum*,13 Ocak 1999.

Türk Eylem, ``Tekstilde 1 Milyon Kayıt dışı İşçi Çalışıyor``, *Yeni Yüzyıl*, 14 Eylül 1998.

Türk Eylem, ``Tekstile Yılmaz Neşteri``, *Yeni Yüzyıl*, 2 Ağustos 1998.

Uras Güngör, `` Tekstil Firmaları 100 Lira Kredinin 23.2 Lirasını Batırdı``, *Milliyet*.

Ulagay Osman, ``Küresel Şoklar``, *Milliyet*, 24 Mart 1998

Ülker Mert, ``Asya`daki Düzelmeye Ne Kadar Gerçek?``, *Global Bülten*, Ağustos 1999,s.16.

Yeşil Hızır, ``Tekstilcilerden Acil Çözüm önerileri`` ,*Dünya*, 28 Ağustos 1998.

<http://www.tekstilisveren.org.tr/dergi/2004/agustos/iwto.html>

<http://kalkinma.org/belgeler/5/tekstil-hazirgiyim.pdf>

<http://kalkinma.org/belgeler/5/tekstil-hazirgiyim.pdf>

``1997` de Hong Kong Ekonomisi`` ,

<http://www.foreigntrade.gov.tr/EKONOMI/bulten/sayi11/7.hm>, s.1.

``Türkiye Tekstilde AB` yi Çin` e Kaptırdı`` , *Milliyet*, 13 Nisan 1999.

``Tekstilin Bilançosu Ağır`` ,*Aksam*, 19 Ocak 1999.

``Türkiye Tekstilde AB` yi Çin` e Kaptırdı`` , *Milliyet*, 13 Nisan 1999.

``Tekstilde En Ucuz Asya`` , *Cumhuriyet*, 19 Nisan 1999

T.C. Başbakanlık Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığı, Tekstil ve Konfeksiyon Sektörümüzle İlgili Kısa Bilgiler, Nisan 1990, s.1.

``Tekstil Sektörü Krize Direniyor`` , *Finansal Forum*, 28 Ocak 1999

Tekstil İşveren Dergisi, Tekstil ve Konfeksiyon Sektörünün Sorunları, No: 224, Ağustos 1998 , s.26.

``Tekstil Ara Mali İthalatı Frenliyor`` , *Dünya*, 19 Aralık 1998.

``Tekstilde Sorunlara Yeni Bakış`` , *Dünya*, 21 Mayıs 1999.

Endonezya, Malezya, Filipinler, Singapur ve Tayland.

KISALTMALAR

AB	AVRUPA BİRLİĞİ
APEC	ASYA PASİFİK EKONOMİK İŞBİRLİĞİ KONSEYİ
ASEAN	GÜNEY DOĞU ASYA ULUSLARI TOPLULUĞU
DİE	DEVLET İSTATİSTİK ENSTİTÜSÜ
DPT	DEVLET PLANLAMA TEŞKİLATI
DTM	DIŞ TİCARET MÜSTEŞARLIĞI
DTO	DÜNYA TİCARET ÖRGÜTÜ
DYY	DOĞRUDAN YABANCI YATIRIMLAR
ECO	EKONOMİK İŞBİRLİĞİ TEŞKİLATI
GSMH	GAYRİ SAFİ MİLLİ HASILA
GSYİH	GAYRİ SAFİ YURT İÇİ HASILA
İMF	ULUSLARARASI PARA FONU
İMKB	İSTANBUL MENKUL KIYMETLER BORSASI
İSO	İSTANBUL SANAYİ ODASI
İTKİB	İSTANBUL TEKSTİL VE KONFEKSİYON İHRACATÇILARI BİRLİĞİ
KDV	KATMA DEĞER VERGİSİ
KOBİ	KÜÇÜK VE ORTA BÜYÜKLÜKTEKİ İŞLETMELER
NAFTA	KUZEY AMERİKA SERBEST TİCARET ANDLAŞMASI
OECD	EKONOMİK İŞBİRLİĞİ VE KALKINMA TEŞKİLATI
PPP	SATINALMA GÜCÜ PARİTESİ
PECC	PASİFİK EKONOMİK İŞBİRLİĞİ KONSEYİ